

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 26.

Onsdagen den 9 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr **talmannen** yttrade: Riksmarskalksämberet har bett mig bringa till herrar ledamöters kännedom att vid framlidna drottning Victorias begravning i Riddarholmskyrkan lördagen den 12 innevarande april omkring kl. 3 e. m. platser äro beredda för i staden varande ledamöter av kammaren. Särskilda inbjudningskort komma snarast att tillställas de ledamöter, som äro i tillfälle att närvara. Hos vaktmästaren i postrummet är under onsdagen anteckningslista framlagd för dem, som önska inbjudningskort.

§ 2.

I enlighet med därom den 5 i denna månad fattat beslut skulle nu utses en deputerad att företräda kammaren vid isländska altingets 1000-årsjubileum i juni 1930 jämte en suppleant för honom.

Sedan herr talmannen anmält detta ärende, begärdes ordet av

Herr **Hansson** i Stockholm, som anförde: Herr talman! Jag hemställer att kammaren måtte med acklamation utse herr talmannen att företräda kammaren vid isländska altingets 1000-års jubileum i juni 1930 samt att till suppleant för honom måtte utses, i första hand, herr förste vice talmannen och vid förfall för honom herr andre vice talmannen.

Denna hemställan bifölls.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 274, med förslag till lag, innefattande tillägg till 12 § lagen den 12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank, m. m.

Vid härfå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 275, angående bildande av en fond hos Aktiebolaget Jordbrukarbanken, avsedd att möjliggöra avveckling av vissa krediter åt Svenska lantmännens riksförbund och därtill anslutna föreningar, yttrade: *Vid remiss av propositionen nr 275.*

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Med denna proposition sätter regeringen fingret på en mycket öm punkt i lantmännens föreningsrörelse. Av propositionen inhämtas, att Svenska lantmännens riksförbund nödgats arbeta i stor utsträckning med främmande kapital. Medlemmarnas eget insatskapital har inte varit stort och har för övrigt i stor utsträckning bestått av reserver och alltså inte av kontanta medel. Detta är visserligen ingalunda någon nyhet, det är tvärtom mycket karakteristiskt för de svenska lantmännens föreningsrörelse att arbeta på det sättet med reverser, med skuldförbindelser,

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 26.

Vid remiss av i stället för med kontanta insatser. Det märkliga är ju också, att dessa reverser, när de skulle behöva tagas i anspråk, äro mera värdelösa än eljest och dessutom just då särdeles besvärande för de personer, som utfärdat reverserna.

propositionen
nr 275.
(Forts.)

Vid detta kapitel skall jag emellertid icke nu uppehålla mig något vidare. Anledningen till att jag begärt ordet var den, att jag ville få tillfälle att uttala ett önskemål med avseende på utskottets behandling av denna proposition. Det är kanske överflödigt att göra detta, men jag gör det i alla fall för säkerhetens skull. Det är mig fullkomligt fjärran att vilja uppträda med någon pekpinne inför utskottet, men jag vill begagna den rätt, som tillkommer varje riksdagsman, att vid remissen av ett ärende här i kammaren föra fram sina önskemål till det utskott, som skall behandla ärendet. Och då skulle jag vilja värdsamt fästa uppmärksamheten på vad bank- och fondinspektionen haft att säga om den föreningsrörelse, som det nu gäller att hjälpa. Jag anser det synnerligen önskvärdt, att i år, då riksdagen kanske står beredd att på olika sätt och i mycket större omfattning än någon gång förut stödja jordbrukets ekonomiska sammanslutningar, riksdagen också söker att, i vad på den ankommer, medverka till att denna föreningsrörelse kommer att vila på en sundare och bättre grundval än den, på vilken rörelsen hittills har stått.

Den kritik av ifrågavarande föreningsrörelse, som bank- och fondinspektionen har presterat, och de krav, som inspektionen samtidigt reser på denna rörelsens nyorganisering, om jag så får uttrycka mig, understrykes visserligen också av departementschefen i hans yttrande till statsrådsprotokollet, men för min del tycker jag icke, att detta göres på ett tillräckligt kraftigt sätt, och därför skulle jag vilja värdsamt be utskottet att benäget taga under sorgfällig omprövning, vad bankinspektionen har sagt, och sörja för att riksdagen får tillfälle att med synnerlig kraft understryka vikten av att lantbrukarna i fortsättningen få lära sig att för sin kooperativa ekonomiska verksamhet lägga säkrare och bättre grunder, än vad de hittills ha förstått att göra.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag har ännu icke hunnit taga del av den kungl. propositionen och skall således icke yttra mig rörande densamma. Men då den siste aktade talaren beträffande de reverser, som äro utfärdade av medlemmarna i föreningarna i fråga, framhöll, att den kooperativa lantmannarörelsen vilade på lösa grunder, så tillåter jag mig påpeka, att anledningen härtill närmast torde vara den, att lantmännen äro så skuldsatta, att de icke kunna åstadkomma något kapital. I det län, jag tillhör, ha vi icke mindre än mellan 4,000 och 5,000 småbrukare, som äro egna-hemslånetagare, och dessa ha sin egendom skuldsatt till fem sjättedelar av dess värde. Dessutom torde finnas många andra småbrukare, som befinna sig i liknande ställning. Det är sant, att småbrukarna i allmänhet böra deltaga i denna kooperativa rörelse, men varifrån skola de få det erforderliga kapitalet? Jag har nu velat i anledning av det klander, som riktats mot småbrukarna — jag bortser här från de större av jordbrukarna, ty sådana finnas, som äro ganska förmögna — framhålla som en ursäkt till att de icke satsat pengar, att de helt enkelt icke ha några pengar att satsa.

Herr **Sköld**: Herr talman! Jag för min del fattade icke den förste ärade talarens anförande på det sättet, att han skulle hava riktat något klander mot småbrukarna, därför att de äro fattiga, utan frågan gällde väl fastmer, huruvida de medel, som det nu är meningen, att staten skall satsa till stöd för jordbrukskooperationen, verkligen skola bli till nytta för framtiden eller om de måste anses bortkastade.

Det kan väl icke bestridas, att det varit en oerhörd svaghet i den svenska jordbrukskooperationen, att den icke ansträngt sig att ställa eget kapital bak-

om sin verksamhet. Denna rörelse har nämligen i mycket liten grad varit byggd på kontantinsatser. Medlemskapet har legat i ett slags reverser, och kontanta medel ha icke stått till företagens förfogande. Dessa föreningar ha därför helt och hållet måst drivas med upplånt kapital, men när de gjort vinst, ha vinstmedlen i mycket stor utsträckning återburits till delägarna, och någon kapitalbildning har alltså icke ägt rum.

Nyligen har det gått ett rykte — jag vill icke gå i borgen för dess riktighet, men det är en viss sannolikhet för att ryktet talar sant — och enligt det ryktet hade en av lantmännens centralföreningar vid sitt bokslut att uppvisa en förlust under föregående år på 70,000 kronor, men samtidigt hade man återburit 50,000 kronor till delägarna för att användas till inköp av konstgödsel. Kan man kalla detta för en sund verksamhet?

Jag menar därför, att det kan icke med nog stor skärpa understrykas, att om staten nu skall gå in för att ställa en ekonomisk hjälp bakom jordbrukskooperationen, så bör beslutet om denna hjälp från riksdagens sida åtföljas av sådana villkor, att man kan för framtiden räkna med dels en starkare kapitalbildning hos denna rörelse och dels en mera insiktsfull och omsorgsfull ledning än den som hittills förefunnits. Jag tror för min del, att det är synnerligen önskvärt, att utskottet ägnar detta spörsmål all omsorg och för sin del sörjer för att riksdagens beslut blir sådant, att jordbrukskooperationen framdeles blir bättre ordnad, än den hittills varit.

Herr Lithander: Herr talman! Redan under tidigare år har jag för min del tagit avstånd från de stödåtgärder på detta område, som vid olika tillfällen vidtagits. När det på sin tid var fråga om Jordbrukarbanken, och det yrkades, att staten där skulle bli delägare, varnade jag och andra med mig för konsekvenserna. Det kan icke vara riktigt, att såsom här sker år efter år, när det ena eller andra företaget inte kan bära sig, förlusterna överflyttas på de skattebetalande i hela landet. Dessa åtgärder äro till sina yttersta konsekvenser av en synnerligen betänklig art, och det hade varit betydligt bättre och riktigare, om man kunnat komma fram till andra metoder i dessa fall. Ty det duger inte i längden, mina herrar, att på rikets skattebetalare överföra förlusterna vid det ena eller andra misslyckade affärsföretaget. Nej, det riktigaste därvidlag är nog, att staten så litet som möjligt engagerar sig i dylika företag. Är det så, att det brister i företagets ledning, så bör detta missförhållande gå ut över delägarna, ty i annat fall blir det småningom en likgiltighet beträffande företagets skötsel, som vi i längden icke ha medel att förhindra.

Herr statsrådet har också sagt, att han har, »i likhet med bank- och fondinspektionen, ej kunnat undgå att hysa starka betänkligheter». Vidare säger han att det i det föreliggande fallet ej kan »bortses därifrån, att det här gäller ett statens stödjande av en affärsverksamhet, som tävlar med enskilda näringsutövare, vilka — utan det stöd, som den kooperativa anslutningen borde innefatta — äro hänvisade att söka med egen kraft övervinna konjunkturens vanskligheter». Han tillägger, att man icke kan undgå att beakta, att det varit frånvaron av omtanke och insikt, som i mångt och mycket medverkat till skärpning av svårigheterna för den kooperativa verksamhet, varom här är fråga.

Jag kan för min del inte se, att det är riktigt och rätt, att staten på detta vis träder in för att taga ackord på det ena eller andra sättet, och jag har med dessa ord, herr talman, velat giva uttryck åt den känsla jag har, nämligen att riksdagen här är inne på vägar, som i längden icke äro hållbara.

Med herr Lithander förenade sig herr *Nygren*.

Vid remiss av
propositionen
nr 275.
(Forts.)

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr förste vice talmannen måtte bestämt ha missförstått mig, att döma av hans anförande. Jag har inte på något sätt velat förebrå någon och allra minst småbrukarna för att de äro fattiga. Jag vet mycket väl, att många av dessa småbrukare i stor utsträckning dragas med betydande skulder. Men om herr förste vice talmannen med sitt resonemang vill göra den meningen gällande, att lantbrukarna alltid varit oförmögna att lägga sina ekonomiska organisationer på en sund basis, så vill jag säga, att ett sådant påstående icke kan vara riktigt. Svenska lantmännens riksförbund bildades redan 1905, och sedan den tiden har det väl funnits tämligen goda tider för jordbrukarna. Reverser äro ju också att betrakta som ett insatskapital, fast ett mycket besvärande sådant. Om herr förste vice talmannen hade hört på vad jag sade i mitt förra anförande, så skulle han ha uppfattat, att jag förklarade, att dessa reverser, såsom insatskapital betraktade, komma att bli mest besvärande för insättarna själva, just när de som bäst behöva tagas i anspråk, ty vid den tiden äro insättarna i regel som mest betungade i ekonomiskt hänseende.

Herr Paulsen: Herr talman! Det är ju så med denna jordbrukskooperation, att en jordbrukare, när han tecknar sig som delägare, betalar in en liten insats, medan resten utgör garanti. Nu ser det ut, som om staten skulle övertaga dessa medlemmars garanti. Jag tycker för min del, att detta är fullständigt orimligt, och jag vill ställa den maningen till utskottet att se till, innan utskottet fattar beslut om att staten skall satsa pengar, att medlemmarnas garantisumma blivit inbetald, så långt de överhuvud taget förmått.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är utan tvivel riktigt, att detta är en mycket tråkig historia, men det är nog många orsaker, som tillsammans åstadkommit, att ställningen för ögonblicket är sådan, som den verkligen är.

Här ha vi nu i tjuugo års tid med åtminstone indirekt stöd från statsmakternas sida arbetat för att man skall bilda sammanslutningar och verka för detta ändamål. Därvidlag har det alltid framhållits, att man behöver icke skjuta samman så mycket pengar, ty om man bara hade sammanslutningar, så skulle det hela nog hålla ihop. Denna metod med sammanslutningar förmenade man vara bättre än att anlita de privata företagen. — Det första anförande jag hade här i kammaren gällde för övrigt just kreditsammanslutningar, och jag varnade då mot den saken. Man hade sagt, att borgenssystemet vore så farligt, men jag frågade då, om det vore bättre att gå i borgen för 400 à 500 personer än att göra det för en enda. Jag har alltid varit rädd för sammanslutningar, som icke vila på stark ekonomisk bas.

Nu har ju ställningen åtminstone för ögonblicket förvärrats på grund av det oerhörda prisfall, som inträffat på alla de artiklar, som dessa sammanslutningar göra affärer med, såsom foderämnen, säd o. dyl. Givetvis har också rörelsen blivit illa skött här och där. Det är nämligen så, att ledningen för dessa föreningar är utsatt för oerhört stora frestelser. Jag vet det själv, ty jag har sysslat med kooperativa angelägenheter i trettio års tid. Delägarna äro nämligen mycket angelägna om att få ut största möjliga återbäring hos sin förening, och det vill då till en utomordentlig fasthet hos den, som sköter rörelsen, för att kunna hålla igen. Han skall kunna säga ifrån, att det solida och säkra måste komma i första hand och att det, som eventuellt kan tagas ut, måste komma i andra hand.

Givetvis delar även jag den uppfattningen, att det bör sägas ifrån på allvar från utskottets sida, att om nu hjälp skall givas åt denna rörelse, så

bör förutsättningen härför vara att rörelsen ställes på sundare bas. Det kan nog också hända, att staten får se till litet bättre, hur dessa föreningar handskas med pengarna, åtminstone när det gäller föreningar, som skola bli delaktiga av denna hjälp från statens sida.

Men nu ligger spörsmålet på den punkten så: skola vi verkligen låta dessa föreningar stoppa? I så fall stoppa mest alla dessa olika föreningar. Skola vi låta det gå så? Det finnes omkring 70,000 jordbrukare i dessa föreningar och troligtvis andra också. Vi ha nu i viss mån samma spörsmål att bedöma, som när det gällde de allmänna sparbankerna, fastän den frågan berörde många flera. Skola vi låta alla stå sitt kast även om de ekonomiskt gå under? Ty så går det för många, det är icke tu tal om den saken, om man icke bringar hjälp. Skulle vi följa den siste ärade talaren bokstavligen, skulle det leda till konkurs för föreningarna; och hur går det då för delägarna? Ja, det går väl samma väg med en stor del. Under sådana förhållanden är det icke underligt, om regeringen och en hel del andra också, hoppas jag, finna, att en sådan sakens utveckling vore så radikal, att man, om det kan ske med icke allt för stora uppoffringar, måste försöka bromsa upp. Olyckorna och förlusterna skulle eljest bli för stora.

Ur den synpunkten har jag sett på detta problem, då jag varit med om att tillstyrka detta förslag, ty det har jag gjort. Jag hoppas också, att utskottet på samma gång ser till, att man för framtiden söker göra föreningarna starkare och bättre. Låt oss gärna skärpa föreningslagen, det har jag ingenting emot, och det är heller icke första gången, jag säger det. Jag har sagt det många gånger förut, men då hade jag de ärade talarna emot mig. De ville inte gå med på det. Men hade man gjort det, hade det nu kunnat vara bättre ställt i denna fråga. Som ställningen nu är, måste man betänka sig mer än en gång, innan man säger nej till ifrågavarande Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Lilliecreutz: Herr Lithander ville göra gällande, att det är en betänklig väg, som riksdagen håller på att beträda, och jag kan instämma med honom i vissa avseenden. Den vägen är icke av jordbrukskooperationen än mindre av de enskilda jordbrukarna beträdd annat än med den allra största tvekan och betänksamhet. Man har nog i det längsta hoppats att kunna reda ut sina affärer själv, men sådana förhållanden ha inträffat, som gjort detta omöjligt för jordbrukarna och deras kooperationsrörelse.

Herr Lithander säger, att det är en brist i ledningen, som har gjort sig gällande och till *stor del* orsakat de förhållanden, som nu råda. Det är icke riktigt. Allra minst riktigt vore om de enskilda jordbrukarna nu skulle få sota för de brister i ledningen, som möjligen kunnat förefinnas. Jag vill icke bestrida, att dessa jordbrukarnas sammanslutningar ha lidit av vissa organisatoriska brister.

Herr Sköld framhöll om jag fattade rätt att, om riksdagen skall gå med på föreliggande förslag, det vore nödvändigt och måste såsom villkor uppställas, att organisationen i fråga måste byggas på en sund ekonomisk basis. Jag har icke haft tillfälle att med erforderlig noggrannhet läsa igenom den kungl. propositionen, men jag har för mig, att Kungl. Maj:t bygger hjälpen till jordbrukskooperationen just på villkoret att en omorganisation i detta syfte kommer till stånd. Jag undrar, om det icke är litet för tidigt, att vi här rikta varningar till vederbörande utskott, innan kammaren hunnit sätta sig in i vad hela den förevarande framställningen verkligen betyder för en mycket stor del av våra jordbrukare. Det är inte nog med att frågan berör de 70 eller 80 tusen personer, som äro anslutna till riksförbundet och dess avdelningar, utan det hela betyder i själva verket, att det är mycket stor sannolikhet för att, därest

Vid remiss av
propositionen
nr 275.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 275.
(Fortis.)

dessa jordbrukare på grund av de förtvivlade förhållanden, som råda, måste stoppa, de i sitt fall komma att draga med sig åtskilliga andra jordbrukare.

Jag ber därför, herr talman, att man i dag skall vara litet försiktig, när man uttalar varningar för att riksdagen skall träda hjälpande in i detta fall. Jag tror för min del, att det är nödvändigt, att vi räcka de svenska jordbrukarna den hjälpande hand, som de så utomordentligt väl behöva i närvarande stund. Vi skola komma ihåg, mina herrar, att priset på ett flertal varor har varit katastrofalt. Sedan nyåret ha priserna i ett flertal fall sjunkit med c:a 40 %, och då kan man förstå, i vilken oerhört svår situation jordbruket såväl som dess ekonomiska sammanslutningar måste befinna sig.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Jag kan i anslutning till finansministerns yttrande i propositionen instämma däruti att denna föreningsrörelse befinner sig i det läget, att det för statsmakterna är angeläget att vidtaga åtgärder för att icke en ekonomisk katastrof skall inträffa. Men jag måste i föreningsrörelsens och kooperationens intresse säga, att jag kan instämma till fullo med dem, som uttalat betänkligheter mot att detta system fortsätter i längden.

Det är givet, att en affärsrörelse, vare sig den är grundad på enskilt initiativ eller drives av en sammanslutning, måste skötas efter fullt ekonomiska principer. Om en rörelse startas för ett visst ändamål, bör man givetvis i första hand akta sig för att slå in på sådana ekonomiska företag som för vederbörande äro oöverskådliga. Första slaget, som drabbade denna rörelse, kom säkerligen, då dess styrelse och även andra slog sig på en hel del uppgifter, som egentligen lågo utom ramen för vad denna rörelse hade att befatta sig med; och att den därvidlag misslyckades i sina strävanden att fullt avveckla sina affärer, har naturligtvis bidragit till att icke förbättra förhållandena. Därigenom har man icke kunnat fondera det kapital, som är nödvändigt att ha för att man skall kunna stå emot en kris sådan som denna.

I enlighet med en del av dem, som tidigare yttrat sig, har jag den bestämda uppfattningen, att en sådan här rörelse, om den skall drivas med ringa kapital, måste drivas antingen som kommissionsrörelse, så att man icke utsätter sig för sådant, som att man köper stora lager med risk att vid lågkonjunkturer icke bli av med dem, eller också så, att man med hänsyn till rörelsens omfattning och risker fonderar härför nödigt kapital, låt vara mycket små avsättningar årligen. Det kan ändå bli kapital därav så småningom. Jag har erfarenhet av ekonomiska föreningar, som startats utan kapital med anläggningar för omkring 900,000 kronor, men som på 20 år genom avskrivningar gjort sig skuldfria och så småningom arbetat sig fram till eget rörelsekapital. Det är givet, att lantmännens kooperationsrörelse måste ledas i den riktningen.

Jag vill, när detta ärende nu remitteras till utskottet, uttala min bestämda uppfattning, att det icke är trevligt för jordbrukarna i kammaren att se dessa förhållanden, som inträffat, allra minst kanske för dem, som verkligen i en följd av år haft intresse för och deltagit i lantmännens kooperationsrörelse. Det bidrag som här erfordras betraktas som ett stöd för jordbruket men betyder för den enskilde jordbrukaren ytterst litet.

Herr Lithander: Den ärade taladen på jönköpingsbanken vände sig i sitt yttrande till mig och sade något om att mitt tal om brist i ledningen var felaktigt. Jag ber att få erinra den ärade talaren om att jag citerade den kungl. propositionen, i vilken det står, att man ej kan undkomma intrycket att frånvaro av omtanke och insikt hade medverkat till den svåra situationen; alltså, där har man just pekat på den saken, att det har varit en brist i ledningen, och jag tror icke heller, att man kan komma ifrån, att så har varit fallet.

Jag begärde emellertid ordet även för att säga, att jag — den ärade talaren

gjorde ju gällande, att detta förslag är en oundgängligen nödvändig åtgärd för att bringa jordbruket hjälp — tillhör dem, som gärna giva jordbruket det stöd, som är möjligt. Det har jag varit med om under en mycket lång följd av år. Men det finnes andra vägar, när det gäller att stödja jordbruket, än att gå fram på sådana vägar, som ekonomiskt i längden icke äro hållbara eller farbara. Det är däremot jag har reagerat, herr talman.

Vid remiss av propositionen nr 275.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt överlämna ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandena till statsutskottet.

§ 4.

Härefter föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till särskilda utskottet motionen, nr 545, av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen, nr 546, av herrar *Lindgren* och *Persson* i Trången.

§ 5.

Herr *Vougt*s vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa spörsmål angående viss i skolorna bedriven propaganda föredrogs nu; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 16 och 20, bankoutskottets memorial nr 28 och utlåtande nr 29 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 7.

Härefter föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, II: 130, angående åtgärder till förebyggande av eldsolyckor vid biografföreställningar.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 8.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten vid Karlstens fästning.

Uti en till riksdagen avlåten den 14 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 90, hade Kungl. Maj:t, under återropande av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att för vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten m. m. för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning för budgetåret 1930/1931 under fjärde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 113,000 kronor.

Ang. vissa
tillbyggnads-
och ändrings-
arbeten vid
Karlstens jäst-
ning.

(Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt motion, nr 403, av herr *Holmgren*, som föreslagit, att riksdagen ville avslå förevarande proposition och i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förnyad utredning av frågan.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovanberörda motion måtte för vissa — — — lika med Kungl. Maj:t — — — ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Holmgren*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Utskottet har föreslagit en mindre ändring i propositionen, varigenom kraven på Marstrands stad i fråga om tillhandahållande av vatten något ökats. Samtidigt har kåren minskats med omkring 25 skeppsgossar. Vid bifall till utskottets hemställan blir det således nödvändigt att ingå på nya förhandlingar med staden. Jag förutsätter då, att Kungl. Maj:t anses ha frihet att sluta det avtal, som kan vara för staten förmånligast, även om detta skulle innebära smärre jämkningar — utöver vad som direkt sammanhänger med vattenfrågan — i de villkor, som finnas intagna i den propositionen bifogade överenskommelsen.

Herr **Holmgren**: Sedan riksdagen beslutit, att skeppsgossekåren i Marstrand fortfarande skall vara förlagd i denna stad, har en av flottans högsta myndigheter avgivit ett förslag till program för kårens utbildning, som bl. a. innebär, att en årskurs skeppsgossar under vinterhalvåret skulle utbildas ombord på sjögående fartyg, varigenom inbesparas så mycket kasernutrymmen i land, att förläggningen i Marstrand skulle bli onödig. Detta förslag har, såvitt jag inhämtat, mötts med förståelse från flertalet av flottans högsta myndigheter och omfattas med stort intresse av officerskåren, varjämte Svensk Underbefälstidning, som giver uttryck åt vad underbefålet tänker och känner, ställt sig sympatiskt emot förslaget. Förslaget har emellertid sänts till marinens centrala myndigheter, marinförvaltningen och chefen för marininstaben, för yttrande, och deras yttranden innebära kort och gott, att de, med hänsyn till att riksdagen redan beslutat förläggningen av kåren till Marstrand, sakna anledning att sakligt pröva frågan.

Nu vill jag för min del framhålla, att ett sådant sätt att bereda ärendet icke kan vara tillfyllest. Är det så, att det ligger något gott i förslaget, bör det naturligtvis accepteras och i motsatt fall och under alla förhållanden prövas, så att man kan styrka, att förslaget i så fall icke är genomförbart. Förslaget innebär emellertid årliga besparingar på åtskilliga hundra tusen kronor, och jag tycker, att det är en mot riksdagens traditioner stridande uppfattning, som statsutskottet gjort sig till tolk för, när utskottet ställer sig på Kungl. Maj:ts sida. För min del måste jag säga, att det är ingen ko på isen, om denna förläggning uppskjutes på ett år, så att man under tiden får pröva den sakliga innebörden av det förslag, som framkommit om skeppsgossekårens utbildning.

På grund härav ber jag att få yrka avslag å Kungl. Maj:ts proposition och å utskottets hemställan samt bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, som innebär bifall till min motion i ämnet.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det borde nästan anses vara på tiden, att Marstrandförläggningen av skeppsgossarna får fast bostad. Det är ju visserligen sant, att kåren har legat i Marstrand alla åren från år 1907,

men sedan försvarsrevisionen tog upp och granskade möjligheterna för att förenkla den organisationen inom försvarsväsendet, har frågan om Marstrandskårens förläggning varit litet flytande. Man har icke vetat, vad riksdagens slutliga ståndpunkt skulle komma att bli. Emellertid har ju riksdagen 1926, i valet mellan att kåren skulle stanna kvar i Marstrand eller flytta till Göteborgstrakten vid nya varvet, bestämt uttalat sig för dess kvarblivande i Marstrand, och det beslutet har, såvitt jag minnes, praktiskt taget bekräftats sedermera ytterligare en gång år 1928.

Den fråga, som herr Holmgren har fört fram, är måhända i vissa detaljer ny, men tanken på att ordna förläggningen på det sättet har, såvitt uppgifterna därom äro riktiga, varit uppe till granskning hos de sakkunniga, som senast hade att granska frågan om förläggningen i Marstrand. Spörsmålet är ju icke alldeles nytt sålunda, och till yttermera visso upplyses i propositionen, att marinförvaltningen och chefen för marinstaben ha haft förslaget till granskning, och dessa myndigheter ha förklarat, att de, med hänsyn till riksdagens beslut 1928 i förläggningsfrågan, saknat anledning att ingå på prövning av detta förslag. Nu är det väl allmänt bekant, att om dessa båda myndigheter funnit uppslaget från stationsbefälhavaren i Karlskrona vara av denna verkligt betydande beskaffenhet, som man uppenbarligen vill göra gällande, skulle marinstabschefen och marinförvaltningen uppenbarligen utan hänsyn till riksdagens beslut 1928 sagt ifrån, att här får man icke träffa något definitivt avgörande, förrän uppslaget granskats. Den omständigheten, att de funnit 1928 års beslut så bärigt i förhållande till stationsbefälhavarens förslag, synes mig vittna om att det icke i grunden går att reflektera därpå.

Under sådana förhållanden, herr talman, undrar jag, om det är någon mening i att riksdagen ännu ett år uppskjuter avgörandet av frågan. Detta om den sidan av saken.

Jag har för min del, herr talman, uttalat betänkligheter mot icke förläggning av kåren i Marstrand men mot förläggning i Karlstens fästning. Jag är rädd för att man icke för den summa, som här föreslås, 350,000 kronor, kan klara av inredningen, så att detta bergmassiv, denna samling stenar kan bli ett verkligt hem för pojkar. Jag skulle för min del inte haft något att invända mot ett försök att lösa frågan på ett annat sätt — vilket skall jag nu inte gå in på. De sakkunniga, som behandlat frågan, ha ju kommit med detta förslag. För en enskild riksdagsman är det inte lätt att nedkritisera ett sådant förslag, men jag har en allmän känsla av att detta blir misslyckat. Jag har icke tillräckliga skäl att motivera denna min ståndpunkt med, utan det är, som sagt, blott en allmän känsla. Fastän icke utan tvekan har jag därför biträtt det förslag, vartill utskottet kommit. Jag måste säga att motionens yrkande icke var sådant, att det kunde föranleda ett definitivt beslut.

Jag vill, herr talman, sluta med att än en gång säga, att det bör vara på tiden, att man verkligen på något sätt löser frågan om skeppsgossekårens förläggning. När nu riksdagen beslutat, att kåren skall ligga i Marstrand, är det väl alla skäl att man går till ett formligt beslut och fattar detta i överensstämmelse med utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Herr Holmgren: Herr talman! I slutet av sitt anförande gjorde den föregående talaren gällande, att han kände sig synnerligen betänksam gentemot förläggning i Marstrand överhuvud taget. Jag hade då tänkt mig, att han skulle ha kommit till den konklusionen, att denna frågas avgörande borde uppskjutas, så att man verkligen kunde få klart för sig, huruvida de betänkligheter, han hyser, äro grundade eller ogrundade. Jag kan icke förstå, hur

Ang. vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten vid Karlstens fästning.
(Forts.)

Ang. vissa
tillbyggnads-
och ändrings-
arbeten vid
Karlstens fäst-
ning.

han från sin ståndpunkt kan komma till ett yrkande om bifall till utskottets hemställan. Det borde väl vara tvärtom.

Jag vidhåller mitt yrkande.

(Forts.)

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Herr Törnkvist i Karlskrona framhöll, att han hade vissa betänkligheter i fråga om möjligheten att på Karlstens fästning ordna en tillfredsställande förläggning. Genom ett flertal uttalanden från olika myndigheter hade jag i våras kommit till samma uppfattning och gjorde därför under sommaren ett personligt besök för att närmare granska förhållandena. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att 1928 års beslut innefattar icke blott att skeppsgossekåren skulle kvarbliva i Marstrand utan även att den skulle förläggas på Karlstens fästning. Jag ansåg emellertid, att därest verkligen allvarliga skäl talade däremot och man kunde hitta en annan lösning för att åtminstone provisoriskt på ett bättre sätt tillgodose förläggningsförhållandena, så borde det icke vara uteslutet. Den nuvarande förläggningen på den gamla korvetten »Norrköping» är i allra högsta grad otillfredsställande, i synnerhet på den s. k. nedre trossbotten, där det knappast är manshögt i taket, mycket mörkt och fuktigt och i övrigt mindre lämpligt i flera avseenden. Vid mitt besök i Marstrand visade det sig emellertid, att möjligheterna att på fästningen ordna förläggningen kanske vore bättre, än vad de av förslaget motståndare utmålats, samt vidare att möjligheterna att på annat sätt ordna en förläggning i Marstrand kunde anses vara praktiskt taget uteslutna. Undersökningar om möjligheten att få ett annat fartyg för förläggningen än det nuvarande ha ävenledes lämnat ett negativt resultat.

Jag inhämtade från ett antal medlemmar av riksdagen, såväl sådana, som tidigare starkt gått in för Marstrand, som sådana, som tidigare haft motsatt mening, deras uppfattning angående möjligheterna att gå till en allvarlig förändring av beslutet, men jag fick det bestämda intrycket, att, såsom frågan låg, det knappast inom rimlig tid kunde bli någon förändring i fråga om förläggningsorten. Då jag icke anser det försvarligt att utsträcka förläggningen på »Norrköping», som dessutom befinner sig i ett sådant skick, att dess möjlighet att hålla sig flytande en längre tid framåt kan vara ställd under diskussion, har jag icke ansett mig kunna underlåta att lägga fram den proposition, som nu är föremål för behandling. Som frågan nu ligger, tror jag, att ett bifall till propositionen innebär den enda möjligheten att inom rimlig tid ordna förläggningsfrågan för skeppsgossekåren.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag har vid tidigare tillfällen bekämpat förslaget om förläggning av skeppsgossekåren till Marstrand. Jag tror, att riksdagen i detta fall låtit förleda sig att fatta ett olyckligt beslut. Jag har därför i det läge, vari frågan nu kommit, all anledning att understödja det förslag, som framställts av herr Holmgren. Det förefaller mig som om riksdagen borde taga sig ytterligare en funderare. Jag har också haft tillfälle att genom personliga besök studera förhållandena nere i Marstrand, och jag kan icke tänka mig annat, än att en förläggning i Karlstens fästning är närmast en nödfallsutväg. Därför att man prompt vill ha skeppsgossekåren till Marstrand, så tillgriper man den enda möjlighet, som där står till buds, att skaffa förläggning i land. Om det visar sig, att man kunde lösa saken på bättre sätt genom en flyttning till Karlskrona, så förefaller det mig, att det nästan vore riksdagens plikt att göra undersökningar i sådant avseende. Att avfärda frågan genom att som de ansvariga myndigheterna helt enkelt säga: på grund av riksdagens beslut yttra vi oss icke — det förefaller mig vara att behandla saken ganska lättvindigt. Det verkligen starka

argument, som anförts för ett snabbt avgörande är, att gamla »Norrköping» icke skulle kunna hålla sig flytande mycket längre. Jag vill inte påstå, att när en gammal skuta sådan som »Norrköping» flutit så många år som den gjort, den också kan flyta några år till, men jag tror ändå, att den kan göra det.

Ang. vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten vid Karlstens fästning.

(Forts.)

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Holmgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 97, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Holmgren i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kronan ådömt skadestånd m. fl. kostnader i anledning av skogsbrand vid Kvi-berg;

nr 99, i anledning av väckta motioner om anskaffande av nya lokaler till Gotlands artillerikårs tygförråd och verkstäder m. m.; och

nr 100, i anledning av väckta motioner angående användningen av vissa delar av de till fjärde flygkåren upplåtna egendomarna å Frösön.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 241, gjorda framställning angående understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda skolor för husmodersutbildning jämte fyra i ämnet väckta motioner, yttrade:

I fråga om understöd till behövande elever vid statsunderstödda husmodersskolor.

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande antecknat en blank reservation, och jag anser mig skyldig att nu ange skillnaden mellan utskottets och min uppfattning.

Jag har intet förslag att göra i anledning av den kläm utskottet kommit med, men det är ett uttalande i motiveringen, som jag ansett mig böra göra en reservation mot. På sidan 12 har utskottet sagt: »Utskottet har för sin del icke kunnat finna några giltiga skäl att ifråga om stipendiebeloppens storlek göra

*I fråga om
understöd till
behövande
elever vid stats-
understödda
husmoders-
skolor.*

(Forts.)

någon åtskillnad mellan de olika slagen av yrkesutbildningsanstalter.» Detta uttalande kan jag icke gilla.

Elevstipendierna äro väl närmast till för att möjliggöra för mindre bemedlade att skaffa sig den utbildning, som en utbildningsanstalt kan ge. Om man går den vägen, att dessa elevstipendier sättas lika utan hänsynstagande till, att kostnaderna för elever vid olika utbildningsanstalter äro olika, anser jag, att man icke är fullt rättvis. Då det gäller sådana kvinnliga yrkesutbildningsanstalter, som giva utbildning i hushållsgöromål, kan jag icke finna annat, än att det för en elev i en sådan anstalt måste vara billigare att genomgå en kurs, än vad det är för en manlig elev i en yrkesutbildningsanstalt, exempelvis en lantmannaskola. Vid denna jämförelse bör givetvis det förhållandet inte inverka, att anslaget till lantmannaskolorna är uppfört på en annan huvudtitel. Vi skola komma ihåg, att i dessa utbildningsanstalter för kvinnor eleverna i stor utsträckning själva utföra matlagningen. Därigenom att de sålunda ombesörja skolhushållets skötsel, måste givetvis utgifterna för detta hushåll minskas. Det är också klart, att vid sådana praktiskt betonade skolor utgifterna till böcker måste bli små. Det är också en annan sak, som man bör komma ihåg, när det gäller dessa kvinnliga skolor. Eleverna där avstå i regeln från mindre inkomst än vad manliga elever göra. Jag anser det sålunda vara riktigt, att elevstipendierna vid olika yrkesskolor i någon mån avvägas i förhållande till de omkostnader, som äro förenade med genomgåendet av en kurs.

Jag medger, att den anmärkning, jag nu framfört, bort göras, då nionde huvudtiteln behandlades. Då emellertid detta genom förbiseende av mig icke blev gjort, har jag velat få denna min synpunkt antecknad till protokollet.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Det angrepp, som herr Strindlund gjorde mot ett uttalande i utskottets utlåtande, måste bero antingen på missförstånd eller oförmåga att läsa innantill. Utskottet har nämligen så tydligt skrivit, hur det skall förfaras med utdelningen av stipendiebeloppen i det av herr Strindlund berörda avseendet, att det bort förhindra herr Strindlund från att reservera sig. Herr Strindlund säger, att utskottet velat göra stipendierna lika, oavsett olika förhållanden, såsom t. ex. bostadsförhållanden m. m. Jag vill då påpeka, att utskottet sagt, att det skall förfaras alldeles på samma sätt som med stipendierna till elever i lantmannaskolor och folkhögskolor — tre olika grader: 45, 25 och 15 kronor. Stipendierna kunna väl då inte sägas vara lika.

Jag vill vidare anföra följande uttalande av utskottet: »Utskottet vill inskräpa vikten av att prövningen härutinnan göres så samvetsgrant som möjligt med stöd av bl. a. utav trovärdiga personer bestyrkta redogörelser för elevernas ekonomi och övriga personliga förhållanden, såsom fallet nu är vid folkhögskolorna och husmodersskolorna, och att hänsyn därvid tages till alla de faktorer, som rimligen böra inverka på frågan, såsom huruvida eleven har tillfälle att under skoltiden vistas i sitt hem eller hos anhöriga, huruvida elever måste vidkännas resekostnader för att kunna bevista skolan, huruvida elevavgifter utgå och dessas storlek, huruvida i skolan mat erhålles utan ersättning och dylikt.» Utskottet har alltså angivit, under vilka förhållanden de olika graderna skola tillämpas. Är det fråga om en obemedlad, som har att erlægga avgift, betala för resor och inackordering, så bör 45 kronor utgå till honom eller henne. Har en obemedlad elev däremot inga resor eller andra omkostnader, får han antingen 25 eller 15 kronor. På samma sätt prövas en mindre bemedlads ansökan. Sedan har ju såväl den lokala skolstyrelsen som skolöverstyrelsen att granska ansökningarna. Jag kan då inte förstå, hur man skall kunna komma till en större rättvisa i fråga om dessa stipendier.

Jag vill blott tillägga, att det icke längre bör göras skillnad på industriens män och kvinnor och lantbrukets folk. Man är nog i folkhögskolorna och lantmannaskolorna inne på rätt väg, då man där genom stipendier uppmuntrar unga män och kvinnor, oavsett från vilka hem de komma, nämligen att söka mera bildning än den folkskolan kan ge dem. Huvudsaken är att de visa intresse och läggning för ett sådant mål. Genom stipendier kunna de komma i tillfälle att idka studier och bli dugliga medborgare samt göra insatser på olika områden av samhällslivet. På samma sätt böra industriens ungdomar genom stipendier uppmuntras att fostras och danas för sin kallelse i livet.

Jag är övertygad om att herr Strindlund vid närmare studium av utlåtandet skall låta sitt motstånd, inför vad förslaget vill giva, falla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har vid sidan av herr Strindlund antecknat en blank reservation, men kamratskapet sträcker sig inte så långt, ty min reservation avser en helt annan sak än den herr Strindlund framförde.

Jag har på intet sätt något emot att det delas ut stipendier till eleverna i yrkesskolorna. Tvärtom, det är en sak, för vilken jag mycket intresserat mig. År 1928 uttalade emellertid statsutskottet och riksdagen en bestämd mening om, hur det borde förfaras, när dylika stipendier skola utdelas. Riksdagen uttalade då, att stipendier borde icke utgå till andra elever än sådana, som gå i kommunala anstalter för yrkesundervisning. Jag anser då, och anser fortfarande, att detta är riktigt, därför att jag menar, att yrkesskolorna äro av sådan natur, att de må bäst av att ligga under kommunerna. Emellertid har det icke varit möjligt att vinna gehör för denna mening, och min blanka reservation avser ingenting annat än att markera, att jag står kvar på samma ståndpunkt som jag intog 1928 och som riksdagen då hade.

Herr **Bengtsson** i Norup: Till detta inlägg från herr Jonssons sida vill jag endast säga, att innan de kommunala husmodersskolorna hade stipendieanslag, utgick sådant understöd till de enskilda skolornas elever. Det var först sedan de enskilda skolorna under flera år fått stipendier, som även de kommunala erhöilo dylika. Principen är således praktiserad på det sättet, att först ha de enskilda skolornas elever som i allmänhet ha större kostnader fått stipendier och sedan de kommunala. Det är alldeles riktigt, som herr Jonsson säger, att riksdagen 1928 avlät en skrivelse av nämnt innehåll. Men det är att märka, att när skolöverstyrelsen yttrade sig över denna skrivelse, gjorde den ingen skillnad på kommunala och enskilda och det fastslogs, att de enskilda skolorna ha större behov av stipendier än de kommunala, därför att de enskilda skolorna i allmänhet ha större omkostnader och drygare avgifter. Vi ha inom utskottet vidare ansett, att det icke bör göras någon skillnad mellan kommunala och enskilda skolor. Det gäller dock endast sådana som hava 5 månaders dagskurser.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, jämte två i ämnet väckta motioner.

I fråga om understöd till behövande elever vid statsunderstödda husmodersskolor.
(Forts.)

Ang. statsbidrag till vissa folkskolebyggnader i Norrland.

Ang.
statsbidrag till
vissa folkskole-
byggnader
i Norrland.
(Forts.)

Uti en till riksdagen avlåten, den 21 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 132, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, bevilja för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft de likalydande motionerna, nr 272, inom första kammaren av herrar *P. E. A. Jonsson* och *Hansén* samt nr 435 inom andra kammaren av herr *Wikström m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen på grund av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte besluta, att till statsbidrag till byggnader — — — lika med Kungl. Maj:t — — — ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor — — — gott meddela.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovannämnda motioner, till statsbidrag till byggnader — — — lika med Kungl. Maj:t — — — ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor — — — gott meddela.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Widell, Lundell, Karl E. Andersson, Thelin*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Sandwall*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — — — ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor — — — gott meddela; samt

av herrar *Rosén, Rydén* och *Asplund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till ovanberörda motioner, till statsbidrag — — — ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor — — — gott meddela.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Som kammaren behagade finna, ha statsutskottets ledamöter vid handläggningen av denna fråga angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län kommit att gå på skilda linjer. Utskottet har emellertid varit enigt i ett par avseenden. Utskottet anser, att ett behov av understöd för ifrågavarande ändamål är konstaterat, att det verkligen är för handen. Vidare är utskottet enigt därom, att den understödsverksamhet, som inleddes 1928, således bör fortsättas. Utskottet är likaledes enigt om att grunderna för anslagets utgående böra fastställas i enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit. De äro desamma, som gälla för understöd till folkskoleväsendet i de finsktalande gränsorterna. Men i fråga om beloppets storlek har man gått skilda vägar. Kungl. Maj:t har föreslagit ett anslagsbelopp av 100,000 kronor. Det är samma belopp, som 1928 föreslogs av dåvarande ecklesiastikministern Almqvist. Han har varit folkskolinspektör uppe i dessa bygder, och man kan ju förutsätta, att han känner behovet i berörda avseende bättre än någon annan. När emellertid han år 1928 icke ansåg sig kunna äska högre anslag än 100,000 kronor för ifrågavarande ändamål, så har naturligtvis den nuvarande ecklesiastikministern ansett, att då han begärde samma anslag, detta borde kunna godtagas, liksom beloppet godtogs 1928.

Emellertid kan man, med hänsyn till det stora och oavvisliga behov som är för handen, icke komma ifrån, att ett anslag på 100,000 kronor är på det stora

hela taget rätt otillfredsställande. Jag har för min del visserligen till en början påyrkat bifall till Kungl. Maj:ts framställning, men då detta yrkande icke kunnat vinna något understöd på avdelningen, har jag ansett den ståndpunkten icke vara hållbar. Den förnämsta anledningen till att jag gått in för en fördubbling av beloppet var det förhållandet, att det har uppstått en lucka för budgetåret 1929/1930, då något anslag för berörda ändamål icke begärts eller beviljats av riksdagen. Det har således uppstått en intervall, då något anslag icke gavs. Vi, som nu föreslagit, att beloppet skulle fastställas till 200,000 kronor, ha gjort detta därför, att då blir det 100,000 kronor för varje budgetår från och med budgetåret 1928/1929, så att luckan så att säga blir tilltäppt. Det var en av orsakerna och det förnämligaste skälet till att jag för min del ansåg, att en fördubbling av anslaget kunde vara välmotiverad.

Det är naturligtvis för övrigt en omdömesfråga, vid vilket belopp man skall stanna. Utskottet har för sin del stannat vid ett belopp av 300,000 kronor, under det att det finns reservanter, som i överensstämmelse med väckt motion föreslå, att beloppet skall höjas till 500,000 kronor. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att för dessa bygder, särskilt de nordliga gräns-orterna, har beviljats ett belopp av inalles 1.5 miljon kronor för de två å tre senaste åren. Det är inte länge sedan riksdagen till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län beviljade ett belopp av över $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Man kan således icke säga, att riksdagen har ställt sig njuigg i avseende på anslag till stöd för folkskoleväsendet i Norrland.

Man bör vidare taga hänsyn till att genom den frikostighet, som riksdagen i många hänseenden innevarande år visat, har utöver vad i budgetförslaget beräknats redan beviljats ett belopp av över 6.5 miljoner kronor. Om nu i dag tilläventyrs ett större anslag skulle komma att beviljas, så skulle budgetberäkningarna överskridas med omkring 7 miljoner kronor. Detta allt är omständigheter, som synas mig böra föranleda, att en viss försiktighet iakttages. Jag tror sålunda, att om kammaren vill giva sin anslutning till den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, man icke kan förebrå kammaren att ha visat någon njuggheit i detta avseende. Det blir då i varje fall en fördubbling av det anslagsbelopp, som av Kungl. Maj:t äskats.

Jag tillåter mig, herr talman, på grund av vad jag anfört, att yrka bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr *Olsson* i Blädinge instämde häruti.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Det är alldeles riktigt, vad herr andre vice talmannen sagt, att riksdagen har på många punkter beviljat stora summor utöver vad av Kungl. Maj:t begärts. Det är även riktigt, då han säger, att riksdagen avsevärt ökat anslaget till inackorderingsbidrag för skolpliktiga barn där uppe i de norrländska svåra orterna. Men då man närmare på ort och ställe undersöker förhållandena, måste man finna, att staten icke blott bör utan rent av är pliktig att här inskrida, så att inte dessa unga svenska medborgare skola fara illa och lida orättvisa i jämförelse med andra unga medborgare i riket.

Jag tror emellertid inte vad bidraget till skolhusbyggnader angår, att herr andre vice talmannen ställt sig på den rätta sidan. När det gäller att bestämma storleken av det anslag, som här är i fråga, måste man taga hänsyn till, hur fruktansvärt svårt det är för de skattedragande i dessa bygder beträffande skolbyggnaderna. I vissa skoldistrikt måste de nöja sig med att hugga ned några björkar, i saknad av annat material, för att bygga hus utav.

Ang.
statsbidrag till
vissa folkskole-
byggnader
i Norrland.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
vissa folkskole-
byggnader
i Norrland.
(Forts.)

Dessa skolhus äro icke på något sätt försvarbara och skulle icke kunna komma i fråga i övriga delar av riket. Inspektörerna nödgas avgiva påminnelser om att dessa byggnader icke äro lagenliga, men vad skola de göra, då befolkningen saknar möjlighet att uppföra de allra nödvändigaste husbyggnader, som böra finnas vid varje skola. Inspektörerna stå där med bekymmer och undra, vad de skola göra. De äro skyldiga att övervaka tillämpningen av lag och författning, men folket orkar icke med att bära bördorna. Inför en sådan situation tror jag, att man får vara en smula försiktig att tala om att budgeten stiger så ofantligt. Det är dock icke mer än 100,000 kronor som skiljer mellan herr Nilssons i Bonarp ståndpunkt och utskottets.

Då jag ser herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet närvarande, kan jag icke neka mig nöjet att erinra om debatten i denna fråga förra året. Då märktes nogsam, att denna kammare mycket allmänt slöt upp omkring ett betydligt förhöjt anslag i enlighet med ett motionsvis väckt förslag. År 1928 begärdes av den frisinade regeringen ett anslag för ändamålet av 100,000 kronor. Men till 1929 års riksdag kom det inte något förslag från den nuvarande regeringen i denna sak. Under den debatt, som fördes i kammaren i fjol, underströks emellertid både från norrlandsbänken och andra håll behovet av fortsatt statsunderstöd, och det var inte långt ifrån, att denna kammare på grund av väckt motion hade beslutat tredubbla det anslag, som förut utgått. Att så icke blev fallet, berodde väl främst därpå, att vi ifrån statsutskottshåll lovade, ja utfäste oss för att nästa år gå in för en ytterligare förhöjning av anslaget. Jag blev därför mycket överraskad, när jag läste årets proposition och fann, att regeringen endast begärde 100,000 kronor. Jag har ingen annan tolkning att ge på uteblivandet, än att herr finansministern lagt sin tunga hand på ecklesiastikministerns anslagskrav och omintetgjort hans avsikt att ge den under debatten av flera utlovade ökningen. Jag skulle tro, att saken ligger så till. Därmed må emellertid vara huru som helst.

Regeringen har i år begärt 100,000 kronor och vissa motionärer upptill 500,000 kronor. Jag kan inom parentes nämna, att då första kammaren nyss avgjorde detta ärende och beviljade ett anslag av 300,000 kronor var det en aktningssvärd minoritet, som röstade för ett belopp av 500,000 kronor. Jag tror emellertid, att vi här såsom eljest böra gå stegvis fram mot det önskade målet för att hjälpa dem, som ha det svårt och trångt i världen, och då stanna vid det belopp av 300,000 kronor, som utskottet föreslår. Jag vill dock erinra om, att en undersökning, som gjorts av inspektörerna där uppe, i de tre länen visar, att under de närmaste fem åren erfordras icke mindre än sammanlagt 9,441,000 kronor i byggnadskostnader för skolhusbyggen. Var skola dessa pengar tagas, om inte staten i någon mån hjälper till?

Jag tror, att vi utan tvekan böra gå med på utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr andre vice talmannen Nilsson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Widell m. fl. avgivna, vid utlåtet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

*Ang.
statsbidrag till
vissa folkskole-
byggnader
i Norrland.
(Forts.)*

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 103, i anledning av väckt motion om ett personligt arvode åt byråchefen J. Döss. Därvid yttrade:

*Ang. person-
ligt arvode åt
byråchefen
J. Döss.*

Herr Ekman: Den föreliggande frågan gäller en av mig och herr P. Albin Hansson i Stockholm väckt motion därom, att den nuvarande byråchefen i generalpoststyrelsen Johannes Döss skulle erhålla en personlig löneroglering. Frågan har, som naturligt är, remitterats dels till generalpoststyrelsen och dels till kommunikationsverkens lönenämnd. Av deras yttranden framgår, att båda dessa institutioner anse, att vad motionärerna anført som skäl för sitt förslag är berättigat och riktigt. Generalpoststyrelsen säger, att det inte kan anses rimligt, att byråchefen Döss avlönas på det sätt, som nu sker. Styrelsen säger vidare följande: »Otillräckligheten av hans löneförmåner framträder ännu mera vid den jämförelse, som i detta fall ligger nära till hands att göra med likställda befattningshavare i det enskilda förvärvslivet. Generalpoststyrelsen finner sig därför utan tvekan böra tillstyrka avlöningsförhöjning åt chefen för femte byrån.» Sålunda, den myndighet, generalpoststyrelsen, som närmast har att bedöma arbetets beskaffenhet och betydelse, vitsordar riktigheten av motionärernas framställning. Lönenämnden, som också yttrat sig i saken, säger, att ingen lär kunna bestrida riktigheten av vad motionärerna i berörda hänseende uttalat.

När man läser dessa vitsord beträffande motionens innehåll, så skulle man haft anledning tro, att vederbörande inom lönenämnden och utskottet skulle behandlat denna fråga, inte, såsom man nu gjort, såsom en del av en allmän löneroglering, utan som ett personligt lönerogleringsärende, där det gällt att bedöma, huruvida för denne tjänstemans vidkommande en förändring vore berättigad eller icke. Jag vill i det hänseendet endast erinra därom, att denne befattningshavare ju skiljer sig från befattningshavare i allmänhet därutinnan, att han samtidigt varit initiativtagare till omorganisation av hela det verksamhetsområde, å vilket hans gärning utövas. Han har sålunda tidigt påyrkat den omorganisation av postsparbanken, som gjort denna rörelse, ifrån att ha varit en utdöende sådan, till en ytterst livskraftig institution, om vilken man till och med på åtskilliga håll anser, att den vuxit allt för snabbt och starkt. Han har i fråga om den andra delen av sitt verksamhetsområde, postgirot, också varit initiativtagare därtill och fört fram den tanken t. o. m. under motstånd från verkets ledning på den tid, när frågan avgjordes. Postgirot, som numera nästan av varje näringsutövare med någon större rörelse anses vara ett nära på lika oumbärligt instrument som telefonen, bekämpades, som åtskilliga av kammarens ledamöter nog minnas, på den tiden, när det infördes, från olika håll. Och man kan säga, att det till stor del är tack vare herr Döss energi, som denna moderna förmedlingsverksamhet för penningars in- och utbetalning människor emellan nu utgör ett led i postverkets rörelse. När så är fallet, och när herr Döss icke blott tagit initiativ till reformering av sitt verksamhetsområde utan sedermera också åtagit sig att i praktiken genomföra de föreslagna reformerna

Ang. personligt arvode åt byråchefen J. Döss.
(Forts.)

och gjort det på ett sådant sätt, att man, oavsett om man i övrigt finner själva verksamhetens omfattning tilltalande eller icke, dock måste erkänna, att den skötts utmärkt, så kan jag för min del icke finna annat, än att det föreligger anledning att försöka bedöma den gärningen på ett annat sätt, än när det gäller innehavare av befattningar inom statsförvaltningen i allmänhet med samma beteckning, d. v. s. byråchefer.

Men det är vad man ej gjort. Och jag måste rikta en bestämd kritik mot det sätt, varpå lönenämnden i detta fall förfarit, då den tagit denna framställning till utgångspunkt för ett förslag om reglerande av byråchefslönerna i allmänhet. Det förefaller mig vara att på denna fråga anlägga en synpunkt, som ej är vare sig påkallad eller riktig. Jag tror tvärtom, att det ur statens egen synpunkt är önskvärt att, om det på något område är möjligt att, utan att rubba löneförhållandena på hela området, lämna ersättning för ett personligt reforminitiativ, som även omsatts i praktisk gärning, det tillfället ej försummas. Såvitt jag förstår, har man tvärt om att räkna med förluster, om man ej ger en erkänsla åt det personliga initiativet och intresset, i detta fall icke för skötandet endast av tjänsten utan för hela det arbetsresultat, som därmed sammanhänger. Det kan, såvitt jag förstår, bli fallet, om man anlägger lönenämndens uppenbarligen på statsutskottets ståndpunkt inverkan uppfattning till grund för sin ställning till frågan.

Generalpoststyrelsen godkänner i sitt yttrande icke de lönebelopp, som motionärerna föreslagit, men har i alla fall framkommit med ett förslag, som, såvitt jag förstår, kan vara acceptabelt.

Som ärendet nu ligger, är jag givetvis förhindrad att göra något annat yrkande än det, som ett enhälligt statsutskott på den punkten kommit till. Men jag hoppas, att denna frågas fortsatta handläggning icke kommer att sammanknippas med löneregeringskrav för byråchefer i allmänhet, utan att frågan får bedömas med hänsyn till denne befattningshavares enastående personliga insats. Bestämmande för ärendets handläggning i fortsättningen blir väl sålunda, om generalpoststyrelsens yttrande på denna punkt nästa år tar form av ett förslag till Kungl. Maj:t, som då får tillfälle att i statsverkspropositionen taga position till frågan. Jag tror nämligen, som sagt, att det vore fullkomligt oriktigt att använda denna fråga till utgångspunkt för en reglering av byråchefslönerna i allmänhet. Jag anser, att staten icke vore betjänt av, om denna fråga skulle användas på det sättet.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag vill uttala den bestämda förhoppningen, att frågan i fortsättningen handlägges snabbt, insiktsfullt och på sådant sätt, att statens intressen därav gagnas.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Den ärade motionären avgav en protest mot att denna motion tagits som utgångspunkt för en reglering av lönerna för byråcheferna och främst då inom kommunikationsverken. Jag har för min del icke velat låta denna protest stå oemotsagd.

Personligen har jag den uppfattningen, att den föreliggande motionen har synnerligen stort intresse, och att den bör betraktas som ett ganska märkligt tidens tecken. Det är många av de uttalanden, som återfinnas i denna motion, vilka äro värda allt erkännande och allt gillande. Vad som i denna motion säges om byråchefen Döss' arbete och det ansvar, som påvarlar honom, tror jag, att man ej från något håll vill bestrida. Men å andra sidan tror jag också, att om man vill vara rättvis, bör man erkänna, att vad där sagts skulle kunna sägas om många andra befattningshavare. I statsutskottets utlåtande och därvid fogat yttrande från kommunikationsverkens lönenämnd har man också

erinrat om den framställning, som helt nyligen gjorts av samtliga generaldirektörer vid de olika affärsdrivande verken, postverket, telegrafverket, statens järnvägar, domänverket och statens vattenfallsverk, en framställning, där man från högsta verksledningens sida hos Kungl. Maj:t enträget begär, att byråchefernas löner måtte göras till föremål för ingående och omedelbar utredning. Jag tror, att de skäl, som verkscheferna i denna framställning anfört till försvar för en dylik åtgärd, äro så starka, att man ej har rätt att gå förbi dem. Jag tror alltså, att man måste anse fastslaget, att lönerna vid de affärsdrivande verken åtminstone för flertalet byråchefer för närvarande äro för låga.

De förhållanden, som åberopas i dessa verkschefers skrivelse till Kungl. Maj:t till stöd för en lönereglering för byråcheferna, äro emellertid sådana, att de även med fullt fog kunna tillämpas på andra befattningshavare än dessa byråchefer, närmast inom de affärsdrivande verken. Den oerhörda snabba utveckling, som ägt rum under de sista åren, den ökning av arbete och ansvar, som följt av tidens ändrade krav, den oerhörda trafikstegringen, den synnerligen långt gående rationaliseringen med därmed sammanhängande omfattande indragning av befälsposter, har, det kan icke bestridas, på senare år högst väsentligt förändrat karaktären hos många av de olika befattningarna i dessa affärsdrivande verk och ej minst gäller detta beträffande befattningshavare i ledande ställning.

Motionärerna erinra om, att man sedan länge har haft en gammal god regel, att staten bör äga relativt få men tillräckligt avlönade tjänstemän. Jag tror, att den principen är riktig, och jag tror även, att man kan våga påstå, att denna grundsats i sin första del i detta nu är så långt genomförd, som det överhuvud taget kan tänkas, men att det i fråga om denna grundsats' andra del åtminstone för närvarande brister åtskilligt. Därom tycker jag, att redan motionen liksom också verkschefernas enhälliga framställning bär oförtydligt vittnesbörd.

Jag håller för min del före, att det är utomordentligt angeläget, att i samband med det arbete, som nu pågår inom 1928 års lönekommitté, hela frågan om tjänstemännens reallöner kommer upp till ingående prövning. Jag tror också för min del, att man inom denna kommitté icke är blind för, att det verkligen finnes anledning till och mycket starka skäl för åtminstone vissa justeringar av löneplanen, men majoriteten inom kommittén är ju av den uppfattningen, att de lämnade direktiven icke möjliggöra för kommittén att överhuvud taget gå in på en realprövning av statstjänstemännens löner. Jag har därför här velat understryka det angelägna och önskvärda, enligt mitt förmenande, i att om till äventyrs tidigare lämnade direktiv utgöra ett hinder för en dylik realprövning av tjänstemännens löner, dessa direktiv ändras, och att alltså antingen 1928 års lönekommitté får i uppdrag att verkställa denna sakliga prövning av nu utgående löner, eller, om denna kommitté på grund av sin sammansättning eller andra arbetsuppgifter icke anser sig kunna verkställa den prövningen, uppdraget i så fall måtte lämnas åt någon med kommittén sidordnad delegation eller på annat sätt komma till utförande.

Jag vill alltså i detta sammanhang, i viss motsats till den föregående ärade talaren, ge uttryck åt den livliga förhoppningen, att en realprövning av samtliga olika befattningshavares nuvarande löner skyndsammast kommer till stånd, och jag ber att få rikta en vördsam och enträgen vädjan till den nu sittande regeringen, att denna måtte upptaga den fråga, som jag här berört, till välvillig ny prövning. Och jag gör denna hemställan, övertygad som jag är, att det här icke endast gäller statstjänstemännens intressen utan också i lika hög grad statens och det allmännas intressen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Ang. personligt arvode åt byråchefen
J. Döös.
(Forts.)

Ang. person
ligt arvode åt
byråchefen
J. Döss.
(Forts.)

Herr **Ekman**: Herr talman! Jag vill erinra den föregående talaren om, att jag med avsikt icke yttrat mig om befogenheten eller lämpligheten av en lönereglering för byråcheferna i allmänhet. Vad jag yttrat mig emot är, att man försöker sammankoppla denna fråga med det föreliggande fallet och taga detta till utgångspunkt för en lönereglering för byråchefer i allmänhet. Den siste talaren sade, att vad som anförts till förmån för herr Döss kan anföras om ett flertal andra fall. Nämn mig, herr Lundquist, ett enda fall, där en befattningshavare, som inträtt i en lägre lönegrad än samma befattning förut tillhörde — postsparbankens chef var nämligen tidigare överdirektör — nämn mig någon, som under dylika omständigheter dels själv tagit initiativ till reformerande av hela det verksamhetsområde, över vilket han är satt att ha tillsyn, och dels tillfört detta verksamhetsområde nya och nyttiga grenar och därtill själv personligen utfört detta i praktiken på ett lyckligt sätt. Kan herr Lundquist nämna ett dylikt fall, skall jag vara villig medgiva, att då gäller för den personen vad här anförts beträffande herr Döss. Men jag tror, att herr Lundquist går bet på den uppgiften.

Jag anser således alltjämt, att här föreligger särskild anledning att behandla denna fråga som en särskild fråga. Jag vill erinra om ett par siffror. Det är herr Döss tillträdde sin befattning var omslutningssiffran för postsparbanken 83 miljoner kronor. Omslutningen under sista året uppgick till 5 miljarder 76 miljoner kronor. Som sagt, det är alltjämt ur den synpunkten, att jag anser, att denna fråga med allt skäl bör behandlas för sig och att det är olyckligt, att lönenämnden sammankopplat dessa båda frågor, som jag mot den åtgärden har inlagt en gensaga. I fråga om en lönereglering i övrigt vill jag ej nu göra något uttalande av skäl, som jag redan angivit.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Det är givetvis svårt att på rak arm draga upp ett fall, som *allddeles* sammanfaller med det här ifrågavarande i alla de avseenden, som motionären här pekar på. Men det skulle ej vara svårt att draga fram många exempel på fall, där en hel tjänstegren eller samtliga till en tjänst hörande åligganden numera åvilar en befattningshavare i lägre löneställning, än vad som tidigare varit fallet. Den synpunkten anser jag emellertid för min ringa del ej böra vara avgörande, när man skall avväga lönerna. Då anser jag, att man i stället skall taga hänsyn till den arbetsbörda och det ansvar, som de facto för närvarande åvila de olika befattningarna och deras innehavare. Det är från den utgångspunkten jag ansett det riktigt och fullt motiverat, att man sammankopplar denna fråga med lönespörsmålet i övrigt. Enligt min mening finnes det nämligen först och främst många bland byråcheferna i kommunikationsverken, som för närvarande ha sådan arbetsbörda och så stort ansvar, att därest en av dem på detta sätt skulle erhålla en löneförbättring, skulle de med fog kunna göra anspråk på samma löneförbättring. Jag anser emellertid dessutom, att det icke är blott dessa byråchefer, som kunna göra anspråk på motsvarande löneförbättring, utan att förhållandena på sista tiden, tack vare de förändrade omständigheter, jag nyss nämnde, utvecklats så, att det är på tiden, att staten tar och ser efter, om lönerna i allmänhet verkligen nu så långt efter löneregleringen äro avpassade på sådant sätt, som med nu rådande förhållanden kan vara skäligt.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 13.

Ang. lag om
vägrätt m. m.

Till behandling upptogs härefter första lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vägrätt m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 februari 1930 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 106, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

*Ang. lag om
vägrätt m. m.
(Forts.)*

lag om vägrätt;

lag om tillägg till 1 kap. 8 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom; och

lag om ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren nr 275 av herr *Frändén*; samt

inom andra kammaren nr 45 av herr *Lundén* och nr 129 av herr *Hollertz*.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; och

B) att förutnämnda motioner, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Beträffande förslaget till lag om vägrätt hade reservationer avgivits:

av herr *Fehr*; samt

av herrar *S. Erik Anderson*, *Hedlund* i Östersund och *Jonsson* i Risinge.

Sistnämnda reservanter hade yrkat, att 6 § i nämnda lag, som enligt det av utskottet tillstyrkta förslaget skulle lyda sålunda:

6 §.

Där ej överenskommelse träffats om ersättning, skall den, som vill framställa ersättningsanspråk, anhängiggöra sin talan, om han är innehavare av fordran, inom tio år och eljest inom två år från det vägen blivit färdigställd över fastigheten. Försittes den tid, vare rätt till talan förlorad. Talan instämnes till rätten i den ort, där fastigheten ligger.

Väghållningsdistriktet stånde jämväl öppet att få frågan om ersättning prövad enligt vad nu sagts.

måtte erhålla den avfattning, som av utskottet tillstyrkts med den ändring att ordet *tio* utbyttes mot ordet *fem*.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *Jonsson* i Risinge: Herr talman! Då jag första gången genomläste förevarande förslag angående lag om vägrätt, blev jag mycket förvånad över att ett annat ord, som bör tillämpas i vår tid, låter likadant, nämligen »vägvett». Vägvett och vägrätt bör man köra par med i våra dagar, ty lika nödvändigt, som det är för de vägfarande att iakttaga vägvett, lika nödvändigt synes det vara för vägstyrelserna att ha denna lag om vägrätt. Den fyller ett tomrum i den nuvarande lagstiftningen. Det är därför jag livligt kan tillstyrka, att lagen antages. Den är visserligen på ett par punkter något dunkel, men jag vågar icke draga upp någon debatt om dessa punkter, ty jag kan icke bjuda något bättre i stället. Jag tror, att man eventuellt, om ovisshet rörande tolkningen framdeles skulle uppkomma, kan få fram prejudikat i de avseenden jag syftar på.

Men på *en* punkt är jag av annan mening än utskottet, nämligen beträffande 6 § i förslaget, där utskottet liksom den kungl. propositionen gått in för att i lagen fastslå en tid av tio år för en fordringsägare att framställa ersättningsanspråk. Denna tid anser jag vara alldeles för lång. Den skulle,

Ang. lag om
vägrätt m. m.
(Forts.)

i utbyte mot de fördelar den bereder, orsaka vägstyrelserna betydande svårigheter att kunna avsluta räkenskaperna, då de ha vägen färdigställd. Det är därför, som jag ansluter mig till den reservation, som är avgiven av herr Anderson i Hägelåkra m. fl., och jag skall be att få yrka bifall till denna reservation. Jag hoppas, att kammaren må antaga reservationen, som går ut på att den ifrågavarande tiden må inskränkas till endast fem år. Utskottet finner visserligen, att man kan åberopa en analogi med den vanliga tioårspreskriptionen, något som jag dock icke anser vara fallet. Ty ersättningsanspråken avse i föreliggande fall en obestämd summa, som rätten har att fastställa, under det att den tioåriga preskriptionstiden grundar sig på vissa bestämda lån eller andra avtal. Jag har talat med många vägstyrelseordförande, och alla förklara med en mun, att en tid av fem år är tillräcklig. Jag hoppas, att herr kommunikationsministern icke skall anse, att detta innebär något stort ingrepp i Kungl. Maj:ts förslag; avvikelserna är i själva verket ganska liten.

Då jag framställer detta yrkande om bifall till den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. avgivna reservationen, yrkar jag också, att i utskottets motivering på sidan 14 göres en liten ändring. Skulle nämligen kammaren antaga reservationen, men utskottets motivering stode fast, kommer denna att hänga i luften. Jag anhåller därför att andra punkten i andra stycket ungefär mitt på sidan 14 utgår och ersättes med följande: »I likhet med motionären finner utskottet den i lagförslaget föreslagna tiden alltför långt tilltagen. Utskottet får därför förorda, att preskriptionstiden bestämmas till fem år. Jämväl i övrigt finner utskottet de genom propositionen framlagda lagförslagen välgrundade.» — Denna ändring skulle verka förmånlig, då de två sista punkterna i denna del av utskottets utlåtande icke riktigt stå i överensstämmelse med varandra.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till nämnda reservation med den ändring i motiveringen jag angivit.

Häruti instämde herrar *Hollertz* och *Magnusson* i Tumhult.

Herr Björkman: Herr talman! Säsom herr talmannen nogsamt sett vid genomläsningen av förevarande utlåtande, har lagutskottet funnit det vara en viktig sak, att man i lagstiftningen får denna vägrätt genomförd. Det blir en hel del ganska komplicerade förhållanden, som klarläggas, och det blir säkerhet och ordning i förhållanden, där man förut svävat i ovisshet. Den fråga, som den siste ärade talaren upprullade, gäller nu endast en liten detalj i det stora hela, en detalj, sedd från väghållningsdistriktens synpunkt. Det kan nog också från dessas sida finnas vissa önskemål härvidlag, men man får tänka på på att när så komplicerade rättsförhållanden ordnas, som här är fallet, kunna icke alla bli fullt tillfredsställda. Och väghållningsdistriktet kunna givetvis icke undgå att bära en liten risk, då de få denna för dem betydelsefulla vägrättslag genomförd.

Den förre ärade talaren ville ha 6 § ändrad så till vida, att medan enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag innehavare av fordran skall framställa ersättningsanspråk inom tio år från det vägen blivit färdigställd, ville talaren, som ju är med bland reservanterna här, ha tiden nedsatt till fem år. Först torde nu böra sägas, att en inteckningshavares ersättningsrätt mest torde ha *teoretisk* betydelse. Det ligger nämligen i vägstyrelsernas intresse och för övrigt i sakens natur, att frågan om ersättning för vägrätten och sålunda även fordringsägares ersättningsrätt bör ordnas av vägstyrelserna i sammanhang med väganläggningarnas tillkomst genom åvägbringande av överenskommelse med vederbörande. Därigenom undviker man risken att

framdeles, före utgången av den fastställda preskriptionstiden, mötas av nya ersättningsanspråk. Det torde alltså icke så ofta bli tal om inteckningshavares ersättningsanspråk. Jag erinrar också i detta sammanhang om bestämmelsen i 6 § andra stycket, att »väghållningsdistriktet stånde jämväl öppet att få frågan om ersättning prövad enligt vad nu sagts».

Skälen till att preskriptionstiden satts till tio år i motsats till vad som yrkats i den motion, som framkommit och som går ut på att man skall få tiden betydligt inskränkt, har utskottet angivit i utlåtandet, och jag har icke mycket att härtill tillägga. En inteckningshavare kan bo långt borta från fastigheten, han kan ha föga kännedom om densamma, och det kan ofta — om man nu kan tala om »ofta», då det gäller så relativt sällsynta fall — förflyta lång tid innan hans förlust kan konstateras. Vi kunna tänka oss, att en inteckningshavare först något år efter det han fått sin inteckning fått höra, att man just dragit fram en väg över fastigheten. Ja, han märker, att det gäller en väg, som kommer att minska fastighetens värde och således den säkerhet, som inteckningen har att hålla sig till. Han får emellertid ordentligt sina räntor och kanske t. o. m. amorteringar. Så kommer fastigheten, som inteckningen belastar, att säljas, och nye ägaren är icke vederhäftig. Inteckningshavaren får icke någon ränta, utan han måste gå till en exekutiv auktion för att få det hela klarerat. Sedan har han den ytterligare svårigheten att försöka konstatera kausal- eller orsakssammanhanget mellan att han icke får betalt och att vägrätten kommit till, något som i varje fall kan taga avsevärd tid, och då kan fem år vara väl knappt beräknat.

Den ärade talaren har också strukit under vad reservanterna anført, nämligen att det med en tioårig preskriptionstid skulle bli uppskov med slutredovisningen, med utfäendet av statsbidrag m. m. Jag får då emellertid påpeka, att det icke är i så många fall, som man utfår statsmedel för själva marklösen. Det har visat sig, att under år 1929 begärts statsmedel för marklösen endast för femton företag av de oändligt många, som finnas, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har avstyrkt för elva av dessa. Sålunda gäller det rena undantagsfall än så länge — jag känner väl till att det kan bli annorlunda sedermera.

Nu kan man säga, att det icke spelar så stor roll, hur lång preskriptionstiden blir. Men dels behöves det en ordentlig tid för att man icke skall kränka inteckningshavarnas rätt, och dels gäller det — ehuru den siste ärade talaren icke ansåg den sidan av saken vara av så stor betydelse — att icke rubba den allmänna föreställningen om att preskriptionstiden för en fordran är tio år. Jag vet att man kan invända, att det här icke rör sig om fordringar av samma slag som de vanliga, men tioårstiden har så ingått i det allmänna medvetandet, att det torde vara en stor risk, om man nu skulle sänka tiden i detta fall, särskilt om det sker efter en diskussion om saken här i riksdagen. Det kunde medföra besvärliga konsekvenser.

Jag vill sluta med att erinra om att den förre ärade talaren i början av sitt anförande nämnde, att han haft en del funderingar om ändringar i förslaget här och var, men att han icke kunnat finna något bättre i stället. Vid sådant förhållande och då frågan om en preskriptionstid av fem eller tio år för dessa fordringsanspråk varit föremål för dryftande, men Kungl. Maj:t och utskottet efter noggrant övervägande funnit, att man borde fastslå en tioårstid, tycker jag att man bör taga hänsyn härtill — fem år är ingalunda bättre! —, varför jag ber, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Med herr Björkman förenade sig herrar *Olsson* i Ramsta och *Lindqvist* i Halmstad.

*Ang. lag om
vägrätt m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
vägrätt m. m.
(Forts.)

Herr Jonsson i Risinge: Herr talman! Den föregående ärade talaren hade betänkligheter mot att en inteckningshavare, som en lång tid varit borta från vederbörande fastighet, icke har någon kännedom om fastigheten, så att han kan bevaka sin rätt. Något sådant tror jag dock icke är att befara i vår tid. Han må vara var som helst, så får han nog reda på förhållandena inom en tid av fem år. För övrigt är det i allmänhet en avsevärd tid, som man *talat* om att bygga vägen — kanske ett par tre år — och likaså brukar det taga några år att *bygga* vägen. På det sättet kommer man i själva verket fram till den omtalade tioårstiden.

Sedan nämnde herr Björkman, att väghållningsdistrikten hade möjlighet att själva vädja till rätten för att få ersättningsfrågan avgjord. Men fastslå vi i lag, att den som skall framställa ersättningsanspråk har tio år på sig, och vederbörande sedan invänder vid domstol, att han ännu icke vet hur stor förlust han lidit, så skulle jag vilja se den domstol, som skulle vägra att ge honom rätt att vänta i 10 år. Alltså inkräktar tioårstiden på vägstyrelsernas möjlighet att få företagen avslutade på fördelaktigaste sätt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande utskottets förslag till lag om vägrätt, nämligen dels på godkännande av berörda lagförslag, dels ock på godkännande av samma lagförslag med den ändring i förslaget 6 §, som föreslagits i herr S. Erik Andersons m. fl. reservation; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Jonsson i Risinge, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner första lagutskottets förevarande förslag till lag om vägrätt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda lagförslag med den ändring i förslaget 6 §, som föreslagits i herr S. Erik Andersons m. fl. reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förevarande lagförslag.

Vidare blevo, efter av herr talmannen givna propositioner särskilt beträffande vart och ett av övriga utav utskottet tillstyrkta lagförslag, desamma av kammaren godkända.

Utskottets hemställan i mom. A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Mom. B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion angående ordnande av vissa lagfarts- och äganderättsförhållanden beträffande fast egendom; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av vissa särskilda bestämmelser om rätt domstol i mål angående tjänstefel av postförvaltare, postiljon eller postförare; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förste statsmeteorologen V. F. V. Lindholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för skogstaxatorn B. Pålson att uppbära avlöning enligt viss löneklass m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för budgetåret 1930/1931 till hemslöjdsånefonden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Vid föredragning härpå av jordbruksutskottets utlåtande, nr 39, med anledning av väckta motioner angående anslag för premiering av smärre frukt- och köksväxtodlingsföretag begärdes ordet av

*Ang. anslag
till vissa
odlingsföretag.*

Herr **Magnusson** i Skövde, som anförde: Herr talman! Utskottet har ju enhälligt avstyrkt förevarande motion, och det torde därför vara mycket små utsikter att nu få något genomfört i det syfte, som motionen avser. Men jag har velat begagna tillfället att säga några ord i saken, för att frågan om möjligt måtte i någon mån falla framåt.

Utskottet stöder sitt utlåtande på ett inhämtat yttrande från kungl. lantbruksstyrelsen, ett yttrande, som jag dock måste karakterisera som tämligen förvirrat, i det lantbruksstyrelsen icke uppehåller sig vid det, som egentligen avses i motionen, och på ett betänkligt sätt sammanblandar handelsträdgårdar med de trädgårdar, varom här är fråga, nämligen sådana omkring de mindre hemmen, småbruken, arbetarnas egna hem o. s. v. Det har inom det hushållningssällskap, vars område jag tillhör — och på grund av att nämnda hushållningssällskap befinner sig i relativt god ekonomisk ställning — gjorts små försök beträffande premiering av mindre trädgårdar, försök, som onekligen äro av det slag att de mana till fortsättning. Sällskapet har anslagit mindre — för övrigt mycket små — belopp till en premiering, vilken också skötts av intresserat folk, så att kostnaderna för besiktningen ställt sig ganska obetydliga. Det har icke varit premiebeloppens storlek, som varit huvudsaken för dem, som blivt på detta sätt utmärkta, utan det är överhuvud det intresse och den uppmuntran, som ifrån det allmänna sida visas mot trädgårdsanläggningarna och egnahemsinnehavarna, som varit av den allra största betydelsen.

Det lär väl ingen vilja motsäga mig, när jag talar om vilket utomordentligt stort värde för trevnaden omkring hemmen väl värdade planteringar innebära. Det finns runt omkring här i landet ett ganska starkt intresse för dylika planteringar, men det synes mig, som om skäl skulle föreligga att från det allmännas sida någon uppmuntran visades detta intresse. Ty det skulle utan tvivel vara av mycket stort värde för hela vårt land, om väl värdade planteringar i större utsträckning än som för närvarande är fallet kunde ordnas omkring hemmen. Nu är det emellertid så, att dessa i små förhållanden varande egnahemsbyggare visserligen sätta mycket stort värde på den lilla uppmuntran, som

Ang. anslag
till vissa
odlingsföretag.
(Forts.)

består i det penningbelopp, som de kunna erhålla, men kanske de sätta ännu större värde på den uppmuntran, som ligger däri, att de vid en tävlan kunna erhålla ett pris. Då de ekonomiska förhållanden, under vilka de flesta hushållningssällskap arbeta, äro sådana, att dessa näppeligen förmå med egna medel lämna några bidrag till sådana premier, ha vi i motionen tänkt, att ett bidrag av statsmedel för ändamålet skulle kunna lämnas. Jag vågar uttala — utan att därmed vilja gå in för något slöseri med statens medel — att då här lämnats så stora anslag av statsmedel till mycket mindre behjärtansvärda ändamål än det föreliggande, det säkerligen skulle vara skäl i att tänka något även på den här föreslagna saken.

Jag förstår fullväl, att det är lönlöst att gentemot ett enhälligt utskott komma med något yrkande, och därför skall jag avstå från att göra något sådant, men jag vill hoppas, att, när denna sak återkommer till riksdagen och till jordbruksutskottets prövning, den måtte ägnas den uppmärksamhet, som den förtjänar, och att också riksdagen skall taga hänsyn till det behjärtansvärda ändamålet.

Häruti instämde herrar *Lithander, Johanson* i Huskvarna, *Alströmer, Petersson* i Lerbäcksbyn, *Gustafson* i Kasenberg, *Persson* i Grytterud och *Johansson* i Krogstorp.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion angående anslag till reseunderstöd åt arbetare och förmän inom jordbruk och trädgårdsskötsel för besök vid lantbruksmötet och trädgårdsutställningen i Stockholm 1930;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Landskrona—Eslövs järnvägsaktiebolag av ett kronan tillhörigt område i Landskrona;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastigheten $\frac{1}{32}$ mantal Vedby nr 5^a i Vedbo socken av Kristianstads län;

nr 43, i anledning av väckta motioner om viss utsträckning av tiden för jakt å alfågel vid Gotlands kuster; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för K. J. Alm från viss betalningsskyldighet.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 17.

Ang. den lägre
skogsundervisningens
förläggande
under skol-
överstyrelsen.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av väckt motion angående den lägre skogsundervisningens förläggande under skolöverstyrelsen, föredrogs. Ordet begärdes därvid av

Herr **Andersson** i Malmö, som yttrade: Herr talman! Då jag är en av motionärerna i denna fråga, skall jag be att få anföra några synpunkter. För att det emellertid icke skall uppstå något missförstånd, vill jag först säga, att vi med denna motion icke avsett att domänstyrelsen icke skulle vara tillräckligt kompetent att omhänderha ledningen av denna lägre skogsundervisning. Vad vi uteslutande riktat oss emot har varit mot lämpligheten av att domänstyrelsen handhar denna verksamhet. Vi hava nämligen ansett, att denna lägre skogsundervisning liksom skolundervisning överhuvud i vårt land bör komma in under skolöverstyrelsen. Nu har det sagts i domänstyrelsens skrivelse, att härige-

nom skulle kunna uppstå ett slags dualism, däriigenom att skolöverstyrelsen hade hand om skogsundervisningen, under det att själva den experimenterande undervisningen av skogarna skulle skötas på domänverkets skogar. Sälunda skulle domänstyrelsen härigenom också ha sitt ord med i laget. Emellertid vill jag erinra om att så är förhållandet även när det gäller den högre skogsundervisningen. Vid skogshögskolan, som ledes av en särskild styrelse, pågår denna skogsundervisning på domänverkets skogar, och beträffande skogsskolan vid Gammelkroppa sker samma undervisning på enskildas skogsmark. Vidare har det uttalats i skolöverstyrelsens yttrande — denna styrelse ställer sig för övrigt sympatisk gentemot den tanke, som vi motionärer framfört — att även andra skolor borde komma under skolöverstyrelsen i den händelse denna motion skulle bifallas. Det är nog riktigt, att så bleve förhållandet, men den omständigheten, att även andra skolor böra komma under skolöverstyrelsen, behöver icke omöjliggöra att densamma först omhändertager de skolor, som det här är fråga om.

Ang. den lägre skogsundervisningens förläggande under skolöverstyrelsen.
(Forts.)

Utskottet har varit mycket välvilligt i sin motivering och, såvitt jag kunnat se, givit motionärerna rätt i deras tankegång. Jag ber därför att endast få hänvisa till vad utskottet sagt, och jag torde då också kunna säga, att även om frågan för närvarande faller, faller den framåt. Den får väl, såsom utskottet självt säger, framkomma i ett annat sammanhang, måhända med en utökning, omfattande även andra skolor; och då skulle det också vara möjligt, att denna tankegång om skolöverstyrelsens övertagande av dessa skolor kunde vinna större framgång.

Jag har, herr talman, endast velat med dessa ord framhålla några synpunkter på denna fråga. Det tjänar emellertid icke någonting till att gentemot ett enhälligt utskott framställa något yrkande om bifall till motionen, varför jag icke har något särskilt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckt motion angående förbud mot utläggande av annat förgiftat lockbete än fosfomos. Därvid anförde

I fråga om giftigt lockbete

Herr Hollertz: Herr talman! Den av mig avgivna motionen avser helt och hållet förbud mot utläggande av förgiftat lockbete. Att detta är fullt befogat, framgår såsom kammarens ledamöter kunna se av det yttrande, som är bifogat utskottets här ifrågavarande utlåtande och som är avgivet av kungl. vetenskapsakademiens naturskyddskommitté. Jag vill särskilt rekommendera detta yttrande till läsning av kammarens ledamöter, ty jag anser detsamma vara väl motiverat. Utskottet hänvisar i sitt utlåtande till kungörelsen den 26 april 1929, som avser en inskränkning av strykningiftets användning, och vidare säger utskottet: »Enligt vad domänstyrelsen upplyser skulle det numera ytterst sällan förekomma, att länsstyrelse meddelar tillstånd till användande av stryknin.» Jag har ansett mig böra se efter, huru detta »numera ytterst sällan» praktiseras av länsstyrelserna, och har därför införskaffat uppgift från länsstyrelsen i Östergötlands län, varav framgår, att av tjugu inkomna ansökningar angående utläggande av stryknin hava tolv ansökningar bifallits. Alltså dessa ord »ytterst sällan» tyckas icke riktigt vara överensstämmande med verkliga förhållandet. Men då jag nu ser, att utskottet framställt ett avslagsyrkande, är det ingenting vidare att göra åt saken, utan jag har endast velat påpeka, huru förhållandena i verkligheten äro.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i villkoren beträffande statslån till förbättring av betesmarker;

nr 48, i anledning av väckt motion angående reglerande bestämmelser till skydd för renbetet i lappmarkerna; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.

*Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.*

Vidare upptogs till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion, II: 81, angående överförande av rundradion i statens händer.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 81, hade herr *Mogård m. fl.* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt ett överförande av rundradion i statens händer helt skulle kunna ske.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Mogård, Mårtensson* och *Bergström* i Hälsingborg förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att motionen måtte bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Mogård: Herr talman! Då detta ärende redan är avgjort genom första kammarens beslut, skall jag icke säga många ord i detsamma. Jag vill bara till dem, som till äventyrs icke ha sig bekant, huru Sveriges rundradioverksamhet är organiserad, förutskicka några upplysningar. Det råder ett ganska egendomligt hälftenbruk mellan staten, d. v. s. telegrafstyrelsen, å ena sidan, samt ett privat bolag, A.-B. Radiotjänst, å andra sidan. Staten tillhandahåller alla apparater, ledningar o. dyl., och staten fullgör även den uppgiften att inkassera pengarna till verksamheten ifråga. Programverksamheten återigen, själva utsändningen så att säga, ombesörjes av detta bolag, A.-B. Radiotjänst, som i huvudsak äges av en del stora tidningar i landet. I detta bolags styrelse har staten endast liten befogenhet, då av styrelsens sju ledamöter allenast två tillsätts av Kungl. Maj:t.

Under årens lopp har det blivit mycket avsevärda medel, som ställas till bolagets förfogande, medel, som uttagas genom radiolicenser på tio kronor per styck från fattiga och rika. I kontraktsvillkoren är bland annat bestämt, att en viss andel av dessa radiolicenser skola lämnas till A.-B. Radiotjänsts programverksamhet. Stiger radiolicensernas antal, stiger också den summa, som detta bolag får till sitt förfogande. Från år 1925 och till förra året har den inkomst av licenser, som stått till detta privata bolags förfogande, ökats från i runt tal 676,000 kronor till 1,367,000 kronor årligen.

Nu säger utskottet, att denna anordning, alltså detta hälftenbruk, egentligen är en mycket god anordning, och utskottet replierar på ett uttalande av telegrafstyrelsen, som för sin del i viss mån står ansvarig för den nuvarande an-

ordningen. Emellertid synes det, som om utskottet eller utskottets ordförande skulle ha för avsikt att stryka den punkt i utlåtandet, som just talar om att den hittillsvarande »gynnsamma» utvecklingen av rörelsen äventyras för den händelse rundradion kommer under ett ökat inflytande från staten. Jag skall därför icke nu ingå på den saken, då jag förmodar, att utskottets ärade ordförande kan motivera, varför han finner angeläget vara att stryka denna minst sagt egendomliga passus.

Nu vill jag för alla dem, som mena, att statens övertagande skulle äventyra rundradions verksamhet, påpeka ett par saker. Vi veta alla mycket väl, att rätt betydande klagomål rörande programanskaffningen och bolagets programverksamhet förekommit. Jag vill icke säga, att klagomålen alltid varit berättigade. Jag vill tvärtom gärna erkänna, att tillkomsten av en ny programchef medfört en mycket bestämd förbättring av programvalet. Men vem kan verkligen med säkerhet säga, att därest staten skulle få ökat inflytande över denna programverksamhet staten med nödvändighet skulle anställa en sämre programchef? Vi ha i dag alldeles nyss hört talas om en högst förträfflig chef för ett statens verk, vilken skött sig på ett sätt, som kom framstående ledamöter här i denna kammare att yrka på ett särskilt hänsynstagande till honom i lönehänseende. Jag förstår icke, varför en dylik person icke skulle kunna tänkas såsom chef, även när det gällde rundradiotjänsten i riket.

Det allra viktigaste är emellertid, att rundradioverksamheten mer och mer ställs i folkbildningens och den offentliga undervisningens tjänst, och jag menar, att när det gäller någonting sådant, bör samhället ha inflytandet och icke ett bolag, som influeras huvudsakligen av de stora tidningarna här i Stockholm. Det är också den synpunkten, som för mig vägt mest, när det gällt att taga ställning till tanken på ett ökat inflytande för samhället i fråga om rundradioverksamheten.

I motionen liksom i den reservation, som finnes fogad vid detta utskottsutlåtande, begäres en förutsättningslös utredning. Det är icke så, att man vill gå in för ett statens övertagande till varje pris, utan man skall överväga, huruvida det ändå icke finnes vissa bestämda skäl, som kunde tyda på att det skulle bli förbättringar i programverksamheten, därest staten komme att få ett större inflytande över densamma.

Nu återfaller utskottet i sitt försvar för att allting är bra, som det är, på ett par utlåtanden, som avgivits dels av det privata aktiebolaget och dels av telegrafstyrelsen. Telegrafstyrelsens utlåtande av i år avviker i väsentlig mån från vad styrelsen skrev 1923, när man inom detta verk då övervägde huruvida icke ett ökat statligt inflytande ändå vore befogat. Jag skall be kammarens ledamöter titta på det utlåtande, som telegrafstyrelsen i år avlämnat och jämföra detta med styrelsens förklaring i dess underdåniga framställning av år 1923 rörande rundradion. Där skrives det nämligen, att man kunde motse, att utvecklingen på området komme att gå mot det nya kommunikationsmedlets användande i undervisningens och folkupplysningens tjänst, och att det följaktligen vore klokt att redan från början giva staten en sådan ställning till verksamheten, att en övergång till rundradions användande för sådana ändamål underlättades. Detta är precis, vad motionärerna och reservanterna nu åsyfta.

Nu kan det icke bli något direkt resultat av ett bifall till motionen, då ju första kammaren redan avslagit densamma. Jag vill blott uttala den förhoppningen, att den nuvarande, i mitt tycke mycket olämpliga anordningen icke måtte fastläsas genom att kontraktet mellan telegrafstyrelsen och A.-B. Radiotjänst kommer att sträcka sig över en längre period än ett år i taget. Det har nämligen varit tal om att A.-B. Radiotjänst skulle få ett kontrakt, som sträcker sig över en mycket längre tidsperiod. Det har stundom nämnts ända till tio år.

Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.
(Forts.)

Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.

(Forts.)

Jag hoppas alltså, att när den nuvarande anordningen förefinnes, den icke måtte fastlåsas längre än ett år i taget, samt att med hänsyn till storleken av de allmänna medel, som ställts till rörelsens förfogande, statsrevisorerna få anledning att för framtiden lägga den under sin granskning. A.-B. Radiotjänst är ett monopolföretag, och liksom i fråga om våra andra monopol är det ett privat företag, som förfogar över tydliga och typiska statsmedel. Men det skäl, som för mig är det viktigaste, när det synes mig så angeläget att undersöka, huruvida icke ett mera ingripande inflytande bör beredas staten ifråga om denna rörelse, är att enligt min uppfattning ett sådant folkbildnings- och upplysningsmedel som rundradion bör vara helt lagt under det samhällsorgan, som är närmast lämpat för ändamålet. Det är med hänsyn till detta sista skäl, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Olsson* i Gävle och *Olovson* i Västerås.

Herr **Mosesson**: Allra först, herr talman, skall jag hemställa därom, att meningens i andra stycket på sid. 2 i utskottets utlåtande: »Däremot synes icke uteslutet, att rundradions övertagande av staten skulle, såsom telegrafstyrelsen antytt, kunna äventyra den hittillsvarande gynnsamma utvecklingen av rörelsen», måtte utgå. Denna mening har nämligen kommit med av misstag vid tryckningen och fanns icke med i det justerade utlåtandet.

Därefter skall jag be att kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan. Skälet härtill är, att såvitt jag kan bedöma, har icke motionären påvisat, att några verkliga, stora olägenheter äro förenade med de nuvarande förhållandena. Icke heller har motionären kunnat ge någon garanti för att någon avsevärd förbättring skulle kunna åstadkommas därigenom, att staten finge helt hand om saken. Under sådana förhållanden tycker jag icke det finns förutsättning för att riksdagen skall besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet.

Jag vill dessutom tillägga, att då staten redan nu har, om icke uteslutande så dock ett ganska viktigt för att icke säga avgörande inflytande på rörelsen, och då vidare den respittid, som Radiotjänst har, är så kort som ett år i sänder, och det enligt min mening icke finns någon anledning att gå in för längre kontrakt med bolaget, så synes det mig, att det för närvarande icke föreligger skäl till att fatta ett annat beslut än vad utskottet hemställt om, nämligen att avslå motionen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Det är nog all anledning att understryka herr **Mosessons** »för närvarande». Detta »för närvarande» tror jag med den politik, som riksdagen i andra frågor, som ligga på ungefär samma plan som denna, bedriver, bör kunna få en mycket kort giltighetstid. Det förefaller mig alldeles uppenbart, att motionären har rätt, då han hävdar, att man här har ett monopol i enskilda händer, som rör sig med statsmedel. Detta är alltså det första skälet, varför det icke finns någon anledning att fortsätta saken på samma sätt, som den nu är ordnad. Precis samma skäl som de, som utskottets ärade ordförande nu anförde för att denna ordning skulle få fortsätta, kunna ju ha gjorts gällande även på andra områden, där staten gått in för att taga ett monopol från enskilda, exempelvis telefonväsendet och statens järnvägar, och en hel rad andra förstatligade företag, vilka statsmakterna fördenskull tidigare alldeles enhälligt, om jag undantar några personer på den yttersta högerkanten och vissa finansintressen, ha ansett skola ägas av staten.

Härtill kommer emellertid, att det kan anföras ett ännu starkare skäl för

statens övertagande av denna verksamhet, det nämligen, som motionären har anført, att radion allt mera blivit en folkbildnings- och folkundervisningsinstitution. Jag kan allra minst ur den synpunkten tänka mig, att denna i fortsättningen skall få ligga i händerna på några stora privatkapitalistiska tidningar — alldeles bortsett ifrån, att jag själv representerar en tidning och jag alltså på denna grund kanhända enligt mångas mening skulle ha intresse av att bevara den nuvarande ordningen.

Jag vill också på det livligaste understryka motionärens önskemål, att statsrevisorerna verkligen få titta på denna sak. Det kan icke vara någon mening uti, att staten skall överlämna årligen över en miljon kronor till ett privat bolag, som får handla därmed precis som det behagar. Jag understryker alltså bestämt motionärens önskemål, och jag hoppas, att utskottet genom sin ordförande nu borde kunna säga åtminstone, att *den* saken har man i varje fall ingenting emot.

Då nu frågan faller i dag, så tror jag mig kunna uttala den uppfattningen, att den i varje fall faller framåt. Det är riksdagens plikt helt enkelt, icke minst den nuvarande majoritetens plikt att se till, att rundradion blir ett statens eget organ.

Jag vill för övrigt tillägga, herr talman, att då utskottets ärade ordförande förklarade, att det icke hade framkommit några skäl, varför en ändring skulle ske, vill jag be honom bara följa med den avdelning, som kallas radioprogrammet i dagspressen i skilda delar av landet, och alla de klagomål, som jag höll på att säga kontinuerligt framkomma mot Radiotjänsts programverksamhet. Programmet är synnerligen partiskt, även i politiskt avseende. Jag vill uttala den bestämda önskan, att detta snarast möjligt upphör, ty någon som helst anledning för staten att ge ett privat bolag möjlighet att med statsmedel fortsätta den trafiken kan icke föreligga.

Herr Lithander: Herr talman! Utskottets ärade ordförande föreslog, att ur utskottets motivering skulle strykas följande passus: »Däremot synes icke uteslutet, att rundradions övertagande av staten skulle, såsom telegrafstyrelsen antytt, kunna äventyra den hittillsvarande gynnsamma utvecklingen av rörelsen». Jag kan för min del icke finna annat än att detta är ett sanningsord, som utskottet här säger. Jag anser för min del det vara alldeles riktigt, att man här säger ut, att staten ingalunda skulle sköta det bättre. Jag har nu den uppfattningen, att staten icke alltid är ägnad att sköta verksamheter av allehanda slag. Även om det på vissa punkter kan finnas erinringar att göra mot Radiotjänsts verksamhet, så tror jag, att man har ofantligt mycket lättare att vinna gehör för dessa erinringar, om det är ett enskilt bolag, som utövar verksamheten, än om det är staten, som gör det. Skulle staten ta hand om saken, skulle säkerligen anmärkningar i än större utsträckning komma att flyta in.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande sådant som det här föreligger.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag skall icke med herr Lithander upptaga någon debatt om huruvida det förefinnes större förutsättningar för enskilda att kunna sköta ett sådant företag som detta än för staten. Utskottet var emellertid enhälligt om sin mening vid det tillfälle, då utlåtandet justerades, att den ifrågakvarande meningen, som ingick i första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, skulle utgå.

Sedan skall jag be att få säga, att även om det är så sant, som det är sagt, att rundradion i folkbildningens tjänst är ett mycket viktigt organ, så veta vi ju, att icke all folkbildningsverksamhet här i riket är förstatligad. Vidare veta

*Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.
(Forts.)*

*Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.*

(Forts.)

vi ju ock, att när det gäller programrådet, har staten, såsom också framgår av utskottets utlåtande, ett mycket starkt för att icke säga dominerande inflytande på detta råds sammansättning.

För min personliga del har jag icke alls något emot, att riksdagens revisorer jämväl ägna uppmärksamhet åt detta företag, men jag vill fästa uppmärksamheten vid att av de två revisorer, som granska Radiotjänsts räkenskaper, utses en av Kungl. Maj:t.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Engberg: Herr talman! Jag anser, att kammaren icke bör skilja sig från detta ärende utan att det också säges ett par ord om det sätt, varpå Radiotjänst bedriver sin verksamhet. Som herrarna säkerligen allesammans veta, är det restriktionslöst på det sättet, att söndagligen utsändas predikningar från än den ena kyrkan, än den andra, än det ena kapellet och än det andra. Jag har lyssnat till dessa förkunnelser, och jag har frågat mig många gånger, huruvida det kan vara rimligt och riktigt, att det här utan någon som helst censur får genom rundradion utkolporteras i många, många fall så andligt och intellektuellt undermåliga saker. Den grövsta vidskepelse får ofta utkolporteras utan att man på något sätt lägger hinder i vägen, medan å andra sidan en utomordentlig kräsenhet råder på andra områden. Jag vill erinra kammaren därom, att när för några år sedan socialdemokratiska ungdomsförbundet anhöll att få ett föredrag om de nordiska staternas enhetssträvanden rundradierat och föreläsningen i fråga ställdes till disposition, så blev beskedet, att det ginge icke för sig, därför att den anordnande organisationen vore politisk. Jag frågade då programchefen: Om exempelvis Stockholms arbetarekommun inbjuder Sven Hedin att hålla ett föredrag om sina resor i Asien, får då detta föredrag rundradieras? Nej, blev svaret, därför att den anordnande organisationen är politisk! Jag ställde då den frågan: Antag att en annan organisation av politisk natur, Allmänna valmansförbundet, inbjuder ärkebiskop Nathan Söderblom att hålla föredrag om den ekumeniska rörelsen, får det radieras? Nej, blev svaret, det går heller icke för sig, ty det är en politisk organisation, som anordnar det. Jag menar, herr talman, att när ett så kvalificerat oförstånd får göra sig gällande på detta område, då har man skäl att säga ut inför hela landet, så att det hörs, att här måste till en annan skötsel för att man skall få något förtroende för rundradion. Jag har den uppfattningen, att radion är ett av de allra förnämsta tekniska hjälpmedel, som den moderna staten har till sitt förfogande för ett vitt omspännande folkupplysningsarbete, sakligt och vederhäftigt. Jag har därför också den uppfattningen, att det är ett nödvändigt steg att förstärka detta så fort som möjligt för att ställa det i folkupplysningens tjänst. Med den nuvarande anordningen kan ju det rena godtycket få göra sig brett. Jag kan ju nämna för herrarna, att när exempelvis en framskjuten svensk folkbildningsman, rektor Jalmar Furuskog, och en medlem av första kammaren, herr Sandén, skulle hålla föredrag, den förre om modern nykterhetsrörelse och den senare om huvuddragen av den svenska goodtemplarordens historia, så fick icke herr Sandéns föredrag rundradieras, därför att det betraktades som propaganda! Det är ett nytt exempel.

Jag menar, att radion skall vara fullkomligt politiskt neutral. Det är riktigt, men jag menar å andra sidan, att skall det vara en granskning av programmen, skall den ske efter sakliga synpunkter, och man skall icke i vissa fall släppa fram vad som helst, som sker exempelvis från kyrkor och kapell söndagligen. Jag vet mycket väl, att min ärade vän, herr Mosesson, har en annan mening än jag på den punkten, men jag säger, att även detta om-

råde måste bedömas såsom alla andra. Man kan icke släppa fram vad smörja som helst i radion. Det är min bestämda uppfattning. Lika väl som man kan få höra predikningar, som äro utomordentliga, briljant framförda och tankedigra, kan man få höra det allra undermåligaste, men då är man också berättigad att säga, att detta det allra undermåligaste skall icke släppas fram.

*Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.
(Forts.)*

Det steg, som här föreslås av motionären, är enligt min tanke ett nödvändigt steg. Jag är förvånad över att det har vunnit så liten anslutning i utskottet, som här är fallet. För min del ber jag att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr Ljung: Herr talman! Jag skall först tillåta mig att göra en liten erinran med anledning av herr Mogårds yttrande. Han framhöll bl. a., att telegrafstyrelsens yttrande från år 1923 gick i olika riktning mot nu och ville till stöd för sin motion åberopa styrelsens första yttrande. Skall man draga någon slutsats av den nämnda omständigheten, så synes det väl närmast vara den, att telegrafstyrelsen nu på grund av de erfarenheter, som den gjort under denna tid, kommit till den uppfattningen, att den nuvarande anordningen vore att föredraga. Jag kan således icke förstå, att herr Mogård kan andraga detta förhållande till förmån för sin motion. Mig synes den saken snarare tala i motsatt riktning.

Det var dock icke så mycket för att säga detta, som jag anhöll om ordet, utan det var närmast med anledning av de anföranden, som här ha hållits från ett par håll på stockholmsbänken. Redan vid frågans behandling i utskottet var jag från början tämligen klar med min uppfattning, att det var riktigast och lämpligast att den anordning, som för närvarande förekommer, fick fortsätta. Jag vill emellertid säga, att jag har ytterligare blivit styrkt i denna min uppfattning genom de anföranden, som herrar Kilbom och Engberg ha hållit, ty det föreföll mig, att det perspektiv, som uppmålades genom dessa yttranden, var i hög grad avskräckande. Om jag förstod dessa talares mening rätt, skulle det vara riksdagens majoritet, som skulle bestämma, vad som fick förekomma i radioprogrammen. Mig synes det såsom en avskräckande framtidsbild, att riksdagen skulle den ena gången efter den andra debattera frågan om vad som skall förekomma i dessa radioprogram. Jag vågar hoppas, att även dessa herrar dock skola ha någon känsla av och någon uppfattning om att det kan finnas personer, som ha en annan uppfattning än de själva i fråga om de omtalade söndagsprogrammen. Jag tror, och jag vet av erfarenhet, att en stor del av vårt svenska folk sätter ett synnerligen stort värde på de förkunnelser, som utsändas på söndagarna, de må sedan komma från svenska statskyrkor eller från frikyrkor. Jag är övertygad om att därest detta inslag komme bort, skulle därigenom också anslutningen till radion på många håll minskas. Jag har visst icke den uppfattningen, att allting hitills har varit bra, som det varit. Jag såväl som många andra ha säkerligen vid åtskilliga tillfällen önskat, att programmen i en eller annan punkt skulle ha varit annorlunda, men jag kan för min del ingalunda komma till den uppfattningen, att det skulle bli bättre, om staten övertog anordnandet av programmen.

Redan nu är det ju dock faktiskt så, att staten har inflytande i programrådet genom att den har rätt att där insätta representanter. Jag kan icke tänka mig, att man skulle kunna få lämpligare ural av representanter, ett bättre programråd, som bättre skulle kunna tillgodose olika meningsriktningar och olika behov, genom att staten helt och hållet finge övertaga detta.

På grund av dessa i korthet omnämnda förhållanden har jag redan förut utan tvekan anslutit mig till utskottets förslag, och jag har blivit styrkt i

Ang.
översförande av
rundradion i
skatens händer.
(Forts.)

denna min uppfattning om att detta är det enda riktiga. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Ljung förenade sig herr andre vice talmannen *Nilsson*.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag skall icke yttra mig om huruvida radioprogrammen i stort sett äro lyckligt valda eller icke. Jag hade icke tänkt att alls yttra mig i denna debatt. Men jag får då höra herr Engberg som vanligt göra angrepp på de religiösa förhållandena då han i början av sitt anförande talade om, att det är predikningar, som innehålla vidskepelse; och i slutet av anförandet sade han, att det är en hel del smörja i dem. Men däremot hade han icke ett ord att säga om den smörja, som serveras i radio, vilken är späckad med råheter och svordomar, och heller icke så sällan förekommer i radio. Emot detta har icke herr Engberg ett ord att säga. Dylig smörja drar ned både karaktärsbildningen och de sedliga känslorna. Det borde vara lika angeläget för herr Engberg, vilken som en riddare slår vakt om den kultur, han gör sig till talesman för, att också vaka över den sidan av radioprogrammen.

För övrigt vill jag säga herr Engberg, att han liksom jag ju har tillfälle att taga av lurarna eller stänga av högtalaren, när vi det behaga, och öppna dem, när vi så vill. Jag vågade icke tro, att herr Engberg hörde på predikningar, men det gläder mig, att han så gör. Att han hör vittnar hans anförande om. Jag hoppas också, att de göra nytta på hans utveckling i god riktning.

Till sist vill jag säga: Är den mening, som herr Engberg förfäktar, möjligen denna: att om staten tar hand om radio, skall det bliva slut icke bara med en del predikningar utan med allihop? Är det meningen, kan jag icke vara med om ett sådant beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Eurén*, *Johanson* i Huskvarna, *Sandberg*, *Björling*, *Lundgren* och *Bergström* i Bäckland.

Herr **Engberg**: Jag märker, herr talman, att jag kört käppen in i ett getingbo. Det kan icke hjälpas, att vad här sagts måste sägas. Jag vill fästa herr Bengtssons i Norup uppmärksamhet på, att jag icke karakteriserat predikningarna överhuvud taget som vidskepelse eller smörja. Jag sade, att lika väl, som man kan få höra briljant framförda och utformade, djuptänkta och väckande predikningar, som man sätter värde på, likaväl kan det ibland komma sådana, som förtjäna det omdöme jag i den vägen uttalade.

Jag har hört herr Bengtsson i Norup predika, men jag vill inte tala om, till vilken kategori jag hänförde hans predikan. Det är min hemlighet. Men så mycket vill jag säga, att jag anser det vara en fullständigt orimlig utgångspunkt, att, bara därför att man sätter en religiös etikett på ett område, så skall man avlysa alla krav på intellektuell standard i vad som förekommer där. Det reagerar jag emot, herr Bengtsson i Norup, och jag betraktar det som ett led i att fördumma den svenska nationen, i den mån dylika underhaltiga predikningar serveras. Det är intet angrepp på religionen utan ett hävdande av den goda smaken.

Beträffande vad herr Bengtsson i Norup sade om svordomar och dylikt i radio, har det hänt, att jag också observerat sådana saker, som jag reagerat mot. Men vad jag reagerar mest emot — jämte det jag nyss nämnde — det är denna kult för jazzen. Denna jazzmusik är en negerkultur, som vältrar över landet. Den tycker jag, att radion skulle vara för god att släppa fram.

Vad jag hävdar är goda, sakliga bildningsprogram. Men, herr Bengtsson i Norup, kom ihåg, att jag gör icke halt med min kritik på tröskeln till Svenska missionsförbundet, utan jag hävdar den sunda, förnuftiga och goda smaken utan alla restriktioner.

*Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.
(Forts.)*

Herr Bengtsson i Kullen instämde häruti.

Herr Mosesson: Jag skall för detta tillfälle, herr talman, inskränka mig till att fästa uppmärksamheten därpå, att alla de olika radiolyssnarna, licensinnehavarna, fingo, såsom jag förmodar envar erinrar sig, redan för nu två år sedan ett formulär med begäran om att få svar på en hel del frågor. Denna enquête, som utsändes, besvarades av ett mycket stort antal licensinnehavare, och detta material är ännu under bearbetning. Jag förmodar, att när dessa svar komma, det kan vara möjligt för oss att bedöma, i vad mån de meningar, som herr Engberg här gav uttryck åt, äro hans och några andras subjektiva uppfattning och i vad mån de äro radiolyssnarnas uppfattning. Så mycket har jag i varje fall sett av tidningarna, att det icke är möjligt att göra gällande, att dessa, som betala licenser, önska, att de predikningar och andaktsstunder, som ingå i programmen, skola minskas. Tvärtom har man uttalat sig för, att det icke skall bliva någon minskning. Ett stort antal har uttalat sig för, att det skall bliva mera i den delen.

Nu kan, när vi äro inne på detta område, det icke vara möjligt att avgöra, vad som kan anses vara kulturellt eller ej. Herr Engberg förklarar t. ex., att en sådan sats som den om bönhörelsen och om gudstron, anser han vara vidskepelse, ett ingripande i ett människolivs dagliga förhållanden genom bönen. Herr Engberg har sagt till mig och andra, att han anser detta vara kulturfientligt och att det är egendomligt, att man låter något sådant förekomma. Andra hava i den delen en annan uppfattning. Vem är det, som i detta avseende skall avgöra, huruvida en predikan, som bygger på något sådant, skall betraktas som kulturfientlig eller ej? I herr Engbergs tidning var det för ett och ett halvt år sedan ett angrepp på en radiopredikan. Jag hörde den icke, men jag vill blott nämna, att bland de herrar, som sitta här, är det några som då sutto i sammanbindningsbanan och hörde denna predikan. De äro icke medlemmar av någon kristlig organisation. Jag frågade dem, vilken uppfattning de hade och om det omdöme var riktigt, som förekom i Socialdemokraten. Dessa herrar funno, att detta angrepp enligt deras mening var ohemult. Det är sålunda omöjligt att i detta avseende här göra gällande, att vad den ene säger är det riktiga och så, som det skall vara, medan vad den andre säger är ett uttryck för mörkmännens tankar.

Herr Mogård: Herr talman! Då diskussionen fortsätter längre än jag väntat, skall jag be att ytterligare få säga några ord. Man måste i alla fall giva herr Engberg rätt i, att det förekommer svaga radiopredikningar, liksom det finnes svaga predikanter. Det tror jag nog, att jag har märkt, när jag lyssnat på radiopredikningarna, att man understundom kunde önskat, att de legat något högre än de gjort. I varje fall är detta ingen sak, som beröres vare sig i motionen eller i reservationen. Där talas om önskemålet av en förutsättningslös undersökning, och i en förutsättningslös undersökning av organisationsförhållandena behöver man icke alls tänka på, huru programmet i predikohänseende kan vara sammansatt.

I övrigt vill jag till herr Bengtsson i Norup och alla, som instämt med honom, säga, att reservationen icke äsyftar något alls i fråga om det eller de problem, som herr Engberg vidrört.

Ang.
öfverförande av
rundradion i
statens händer.
(Forts.)

När jag kom att verkligen mera allvarligt tänka på dessa saker var en gång i våras, då jag satt och åhörde en radioutsändning i England mitt under den där pågående, livliga valrörelsen. I England är, som man vet, rundradioverksamheten helt förstatligad. Man gjorde mycket tråkiga erfarenheter med de förut halvprivat organiserade utsändningarna, varför man snart nog beslöt ett statsägt system. När jag alltså en afton hörde en utsändning, fann jag i den samma ren och skär valpolitik. En talare från varje parti fick säga sitt hjärtas mening. Det var en högerregering, som då satt. Dess talesman fick yttra sig efter varje tal, som hölls av en representant för arbetarpartiet eller liberalerna. Jag får för min del säga, att det var en synnerligen värdefull utsändning, fast den rörde sig om politik. Den politiska agitationen i England ligger eljest icke över utan betydligt under motsvarande företeelse i Sverige. Men det visade sig, att denna rundradioutsändning objektivt meddelade synnerligen fördelaktiga upplysningar om politiska ting.

Sedan skall jag också säga ett ord till herr Ljung. Då han menade, att telegrafstyrelsen, efter vad dess utlåtanden visa, förändrat ställning i denna sak från 1923 till 1929, så är det dock icke alldeles så, som han antydde. Telegrafstyrelsen har i viss mån gått ifrån själva den princip, som den lade till grund från början. Ty menade telegrafstyrelsen 1923, därest det skulle visa sig, att rundradioverksamheten komme att mera avsevärt ställas i folkbildningens och folkupplysningens tjänst vore det nödvändigt att överväga en närmare anslutning till staten och statens organ. Man tänkte väl då närmast på skolöverstyrelsen eller ecklesiastikdepartementet eller någon annan officiell institution på undervisningens område, där detta skulle kunna ske. Enligt mitt förmenande har utvecklingen lyckligtvis, kanske icke minst tack vare en motion i andra kammaren för ett par år sedan av herr Wallerius, tenderat till, att undervisningens och folkbildningens radiointressen mera beaktas än vad som skedde tidigare.

Vi hava vidare exempel även från Finland, som äro ganska belysande. Där hade man länge praktiserat ett system, som i viss mån var likt vårt. Men oavbrutet framfördes klagomål över, att själva ledningen av programverksamheten icke var enhetlig, och att den icke kunnat hålla en klar och fast objektiv linje från början till slut. Efter tre riksdagsframstötter har man i Finland nu kommit därhän, icke minst tack vare de borgerliga partiernas medverkan, att man beslutat företaga en förutsättningslös utredning just i fråga om att bereda mera samhällsinflytande beträffande rundradioverksamheten.

Men det egentliga skälet för reservanternas, det vill jag säga herr Bengtsson i Norup, återfinnes i de ord som stå skrivna i reservationen. Skälet som varit bestämmande är, dels att den ekonomiska omfattningen av rörelsen är så avsevärd och att det rör sig om statsmedel. Staten bör då hava inflytande in i minsta detalj.

I det sammanhanget måste jag säga, att licensavgiften är alldeles för hög. Tio kronor om året är för fattiga människor en avsevärd utgift. Var och en, som ser på räkenskaperna över denna verksamhet, kan mycket väl göra sig en föreställning om, att det går att minska denna avgift till fem kronor eller att erlægga tio kronor endast vartannat år, om man verkligen genomför en sund ekonomisering av dessa ting och ej betraktar dem som en inkomstkälla för staten.

Så är det också, som sagt, den principiella uppfattning, vi reservanter hava just i fråga om rundradions folkuppfostrande och i undervisningshänseende betydelsefulla ställning, vilken synes oss betinga ett statsövertagande. Dessa båda motiv är det som bestämt oss för att gå in för en förutsättningslös utredning om just statens ställning till rundradioverksamheten.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Kilbom: Herr talman! Herr Ljung måtte hava missförstått mig. Jag har icke hävdad och, så vitt jag hörde rätt, icke heller herr Engberg att riksdagen skulle fastställa något program. Det vore praktiskt sett rena absurditeten att hävda något dylikt. Men därifrån och till att hålla en lovsång över de nuvarande programmen och den nuvarande skötseln tror jag är ett tämligen stort steg. Till de exempel, som förut lämnats, ber jag att få anföra ännu ett. En gång börjades det med några föredrag i rundradion om olika yrken och olika industrier. För pappers- och pappersmasseindustrin intresserade personer togo upp saken. En arbetare, som sedan många år arbetat inom denna bransch och som hade stor fackkännedom om förhållandena och dessutom en synnerligen god både teoretisk och praktisk underbyggnad, så god en arbetare kan förvärva, skrev ett föredrag om pappers- och pappersmasseframställning, som jag för övrigt läst. Jag är naturligtvis icke fackman, men jag måste säga, att detta föredrag stod mycket högt över den s. k. populärvetenskapliga föreläsningsverksamhet, som åtminstone på den tid, då jag sysslade med föreläsningsrörelsen — det är nu 15—20 år sedan — bjöds i föreläsningföreningarna — från länsförbunden.

Denne man skickade nu in föredraget till Radiotjänst och hemställde, att det skulle få hållas. Men det meddelades mycket kort och tillknäppt, att man redan hade tänkt på saken och uppdragit den åt en annan. Mig veterligen har det aldrig sedan förekommit något föredrag från Radiotjänst om pappers- och pappersmasseframställning. Men det har sagts, att en ingenjör skrivit ett dylikt föredrag. Om den mannen också behärskat saken teoretiskt var han dock handikappad i fråga om den praktiska erfarenheten.

Jag har hört sägas, att sådant förekommer även på andra områden. Jag skulle tro, att för den goda sakens skull borde man få höra ett klandrande yttrande på den punkten av utskottets ärade ordförande, ävensom av herr Bengtsson i Norup och måhända flera.

Då man på det hållet så ömhjärtat träder in för att predikningarna böra finnas kvar i rundradion — på grund av rättskänsla och ingenting annat, kan jag förstå — borde icke herrarnas rättskänsla då också reagera mot vad som för närvarande bjudes i rundradion och mot den ensidiga sammansättningen av dess program? Ty, mina herrar, det är väl ingen hemlighet för de flesta, att därvidlag råder en synnerligen stor ensidighet. Vad var det annat om det är sant som herr Engberg meddelade — jag har icke hört det förut — att man icke får hålla föredrag om enhetssträvandena i nordn, därför att det var en politisk organisation, som stod bakom. Det är ju rena Grönköping. Om folk, som tillåta sig sådant, icke själva förstå, att de äro olämpliga på sin plats, så borde deras överordnade i varje fall bibringa dem det vettet.

Föregående år låg jag på grund av sjukdom dels i södra Frankrike och dels i Schweiz. Jag hade då tillfälle att dels i sängen och dels eljest höra rundradio. I Frankrike kunde jag följa de franska programmen men även de sydtytiska, och jag måste säga, att detta gav ett osökt tillfälle att göra jämförelser med det kraf, som många gånger bjuds i den svenska rundradion. Samma jämförelse fann jag också osökt anledning att göra, när jag låg i Schweiz.

Det är emellertid icke dessa synpunkter, som för mig äro avgörande. Jag förstår fullt och helt, att om program och dylikt kan man alltid ha olika meningar. Men det skall icke vara en monopolisering på vissa områden, och alla andra utestängas. Avgörande för mig är den principiella sidan av saken. Staten, representerande samhället — jag lämnar i detta sammanhang min uppfattning om den nuvarande staten därhän som strider mot de flesta här närvarandes — staten skall icke lämna ut sådana här områden som privata förvärvskällor. Hur är det här? Staten lämnar ut apparater, lämnar ut licenser och ledningsnät o. s. v. Staten tillsätter ledamöter i programrådet och staten till-

Ang.
öfverförande av
rundradion i
statens händer.
(Forts.)

Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.
(Forts.)

sätter en revisor och har två ledamöter i styrelsen o. s. v. Mina herrar, om man en liten smula tänker tanken logiskt ut, vad är det, staten gör? Innebär icke dess kontroll ett erkännande av att rundradion är en samhällssak? Jag kan icke finna annat, än att den statliga kontrollen är ett så kraftigt tillmötesgående av de synpunkter, som vi härvidlag representera, att alla de, som varit med om att förstatta järnvägsnätet, telefonväsendet och telegrafan samt en hel del annat, borde vara konsekventa och gå in för förstatta också på detta område. Det enda, staten i detta fall icke har hand om, är att helt tillgodogöra sig avgifterna för licensrättigheterna, alltså att skaffa sig *hela* förtjänsten på denna verksamhet. Förtjänsten överlämnar staten delvis åt ett privat bolag. Jag kan fullt och helt förstå, att bolaget och dess representanter finna, att det nuvarande systemet, om det också icke är så gott, dock är för dem det bästa, men jag kan icke ett ögonblick driva upp någon förståelse för att riksdagen eller i varje fall riksdagens majoritet skall längre tolerera det nuvarande tillståndet.

Jag tror sålunda, herr talman, att om man tänker igenom saken ordentligt, skall så småningom i riksdagen den tanken tränga igenom, att detta är ett område, där samhället icke blott har de vitalaste intressen utan också bör ta den förtjänst som uppstår på verksamheten.

Med den motiveringen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag vet nogsamt, att i riksdagens andra kammare sanningen ofta får sitta hårt emellan. När därför herr Engberg säger, att han hört mig hålla predikningar i radio, så är det icke sant och jag hemställer att han måtte undersöka radioprogrammen, för att se, om där finnes någon enda predikan, som hållits av mig under de år, radion funnits. Jag vill betyga för herr Engberg, att så mycken självkänedom har jag, att jag inser, att mina brister i fråga om värtalighet och andliga tyngd icke ge mig anledning till att predika i radio. Jag har många gånger talat i radio, men aldrig hållit någon predikan där.

Det gläder mig ändå, att herr Engberg lockades till att ge ett erkännande åt min kritik av en del smutsigheter, som man ofta får höra i radion. Han till och med ökade på kritiken genom att vända sig mot dessa jazzbitar, som presteras där. I det fallet får jag livligt instämma med honom i detta hans uttalande.

Sedan får jag säga, att det nog inträffar, att det växlar med goda och dåliga predikningar, och herr Engberg har ju icke uttalat, att alla goda predikningar komma från statskyrkan och alla dåliga från frikyrkorna, och det hade han ej heller orsak till.

Emellertid vill jag passa tillfället då vi äro inne på dylika spörsmål att bemöta herr Engberg som en och annan gång blandar mig och Svenska missionsförbundet in i sina uttalanden här i kammaren. För några veckor sedan sade han under debatten om kyrkans skiljande från staten, att han föredrar att tillhöra Nathans kyrka framför Norups. Var det icke så, herr Engberg. — »Jo, det gör jag», bekräftar herr Engberg. Jag vill då säga herr Engberg, att han vet nog lika bra som jag, att Nathans kyrka kan han icke komma ur, om han aldrig så gärna vill, och i min kyrka, det vill säga i Svenska missionsförbundet, kan han icke komma in med det sinne, han nu har. Därtill behövs en sinnesändring, som tyckes ligga långt borta, att döma av herr Engbergs åsikter och de uttalanden han gjort såväl i sin tidning Socialdemokraten som här i kammaren. Men är det så, att herr Engberg återvänder till sin gudfruktige faders och gudfruktiga moders tankar och åsikter i religiösa ting och till deras Gud, då är han välkommen i Svenska missionsförbundet.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Mosessons yrkande om bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som han föreslagit.

*Ang.
öfverförande av
rundradion i
statens händer.*

Herr Engberg: Herr talman! Herr Bengtsson i Norup sade, att sanningen får sitta emellan här i kammaren, och han råkade på ett par punkter ge belägg för det riktiga i detta påstående. Jag sade icke, att jag hört herr Bengtsson i Norup predika i radio, jag vet ingenting därom, utan jag har hört honom »frisch vom Fass». Jag har nämligen för vana att närvara vid de årliga konferenser, som hans kyrka håller, fastän jag icke vet, om herr Bengtsson i Norup upptäckt mig bland åhörarna. Jag har också hört honom på ett annat sätt. För övrigt vill jag säga herr Bengtsson i Norup, att någon djupare åstundan att inträda i hans kyrka har jag icke. Så länge den kyrkan fullföljer sin kamp mot vetenskaplig forskning, kommer jag för min del aldrig att vilja tillhöra den. Skulle jag återvände till min faders religion, kommer jag ändå icke in i herr Bengtssons i Norup församling, ty min fader är baptist!

(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad framställde herr talman först propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Mogård, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av berörda motivering med den av herr Mosesson under överläggningen föreslagna ändring däri; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Mosesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner första tillfälliga utskottets motivering i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda motivering med den av herr Mosesson under överläggningen föreslagna ändring däri.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av

*Ang.
överförande av
rundradion i
statens händer.*

(Forts.)

upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Mosesson.

§ 21.

*I fråga om
lunch- eller
frukosttiden
för statens
tjänstemän.*

Härpå föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av herr Olofssons i Digernäs motion, nr 131, angående föreskrifter beträffande lunch- eller frukosttiden för statens tjänstemän. Därvid anförde:

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Det är en något nymodig motion, som jag framlagt, och då den blivit avstyrkt av ett enhälligt utskott, torde det icke tjäna mycket till att försöka försvara den, men jag måste i alla fall säga några ord.

Man tycker, att detta är ett starkt ingrepp mot statstjänarna att utsätta en bestämd timme, då de skola äta lunch. Men jag har i motionen påvisat, vilka besvär en lantman kan ha att träffa en tjänsteman. Själv har jag flera gånger haft ganska besvärligt att träffa den tjänsteman, jag velat råka, just på grund av lunchtiden. Den ene har lunchtid då och den andre då. Det är verkligen ganska besvärligt. Nu lär det finnas trakter i världen, där lunchtiden är så genomförd, att t. o. m. affärslivet stannar av en timme på dagen under lunchtiden. Det tycker jag skulle vara en god ordning, och jag menar, att om man kan stipulera en bestämd tid för statstjänstemännen, skulle den civila världen komma in på samma goda ordning.

Nu säger utskottet här på ett ställe i motiveringen: »För ämbets- och tjänstemän, med vilka allmänheten har anledning träda i personlig beröring, finnes i regel fastställd mottagningstid, vilket för övrigt enligt utskottets mening torde vara av större intresse för allmänheten än en fastställd lunchtid.» Jag undrar, om det är så mycket bevänt med att det finnes utsatt en viss tid, då tjänstemännen skola finnas på ämbetsrummet, om det inträffar så, att när någon kommer för att träffa en tjänsteman, är han icke tillstädes. Jag tror, att det är ett mycket större intresse för den, som skall träffa mannen i fråga, att han verkligen finns på sin plats, än att det är utsatt en viss tid, då han skall vara där. Jag tycker, att detta är en ganska märkvärdig motivering av utskottet.

Det lönar sig säkerligen icke att söka få en ändring av vad utskottet föreslagit för denna gång, men jag tror, att motionen har framtiden för sig. Många gånger har jag rönt motstånd, när jag kommit med nya motioner, men så småningom ha de trängt igenom. Jag tror också, att denna motion skall vederföras samma öde.

Herr talman! Jag skall icke göra något yrkande, därest jag icke får understöd för min mening.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag skulle icke begärt ordet i denna fråga, om ej min vän herr Johan Olofsson i Digernäs i sin motion om gemensam lunchtid exemplifierat förhållandena i residensstaden Östersund på sådant sätt, att de exempel, som han givit, blivit en grav anmärkning mot en av länets mest aktade och samvetsgranna ämbetsmän. Jag vet så väl, att herr Olofsson i Digernäs icke avsett att trakassera denne värderade tjänsteman, men av olyckliga omständigheter har emellertid det anförda exemplet så påtagligen kommit att drabba den ämbetsman, som jag åsyftar, att jag känner mig förpliktad att inlägga en allvarlig gensaga mot att denne ämbetsman framställts som ett exempel på oordentlighet.

Häruti instämde herr *Hedlund* i Häste.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag förstår anledningen till detta klagomål. Som beteckning begagnade jag bokstaven A, som man ansett hänsyfta på landskamrer Andersson. Jag tog första bokstaven i alfabetet och tänkte icke alls på att jag därmed skulle råka denne herr Andersson. Det var en obetänksamhet av mig, det erkänner jag, att taga denna bokstav. Jag vill instämma med den föregående talaren i att jag visst icke åsyftade denne person, ty det är den mest samvetsgranna tjänsteman, jag känner i Östersund. Därav kunna herrarna förstå, att det icke var min avsikt att på minsta sätt såra den tjänstemannen.

I fråga om lunch- eller frukosttiden för statens tjänstemän.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Slutligen föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av herr Hollertz' motion, nr 128, angående viss ändring av § 29 mom. 4 i förordningen den 21 december 1917 med föreskrifter angående medelsförvaltningen i länen; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 23.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 5 A, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1930/1931 under riksstatsens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande säkerheten för statslån till Ämål—Ärjängs järnvägsaktiebolag;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden å Kungl. Djurgården till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag och till Stockholms stad;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag samt kronan och Stockholms stad rörande marköverlåtelser m. m.;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Kristianstad;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 150, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning rörande det svenska försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område av övningsplatsen Skedalshed;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig lägenhet i Benestads socken av Kristianstads län;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Ornunga socken av Älvsborgs län;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kro-

nans andel av det till Hedens by i Överluleå socken hörande s. k. Färjstalls-torpet;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Bondkyrko socken av Uppsala län; och

nr 156, i anledning av väckta motioner om ändringar i gällande lagstiftning angående allmänna vägar.

§ 24.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Svensson* i Betingetorp *m. fl.*, nr 547, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 270, angående anslag till fraktlindring å jordförbättringsmedel;

herr *Lilliecreutz*, nr 548, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 266, angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande;

herr *Selberg m. fl.*, nr 549, likaledes i anledning av propositionen nr 266;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 550, i anledning av förenämnda proposition nr 270;

herr *Gustafson* i Kasenberg *m. fl.*, nr 551, i anledning av Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition nr 266;

herr *Bergström* i Bäckland, nr 552, i anledning av samma proposition;

herr *Osberg m. fl.*, nr 553, om vissa anslag till Svenska betes- och vallföreningen m. m.;

herr *Dahlén m. fl.*, nr 554, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 240, med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m.; och

herr *Lövgren m. fl.*, nr 555, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 255 upptagna förslag angående avveckling av arbetslösheten å Seskarö.

Dessa motioner bordlades.

§ 25.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 21, med förslag till utredning angående riksdagens arbetsformer;

nr 22, i anledning av väckt motion angående vissa mindre förändringar i riksdagens arbetsformer;

nr 23, i anledning av väckt motion angående ökning av antalet ledamöter i statsutskottet; och

nr 24, i anledning av väckt motion angående minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar m. m.;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 104, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beräklandet av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 118, gjorda framställning angående ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kraftstation vid Malfors;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan Vättern och Roxen sammanhängande frågor m. m.;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i reglering av sjön Torrön;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö jämte vissa till densamma anslutande statsbanelinjer ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till statens järnvägar för skenfria vägkorsningar m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om utvidgning av tillämpningsområdet för lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar; och

nr 25, i anledning av väckt motion angående ny lagstiftning om mått och vikt.

§ 26.

Justerades protokollsutdrag.

§ 27.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hedlund</i> i Häste	under 14 dagar fr. o. m. den 10 april,
» <i>Jansson</i> i Falun	» 2 » » » 24 »
» <i>Wiklund</i> i Byske	» 2 » » » 24 » och
» <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	» 5 » » » 24 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.52 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 17 april.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande april.

Härefter upplästes för justering det vid kammarens sammanträde den 5 april på förmiddagen förda protokollet. Ordet begärdes därvid av

Herr **Ekman** som yttrade: Herr talman! I den debatt, som fördes lördagen den 5 april rörande statsutskottets förslag till uttalande beträffande försvarsutredningen, förekom bl. a. ett yttrande av herr Wohlin, vari han tillkännagav sin mening i denna fråga. Jag har funnit, att det i det nu justerade protokollet förekommer sådana ändringar från hans sida i förhållande till det verkliga sagda, att jag icke kunnat underlåta att däremot rikta en erinran.

I sitt yttrande i kammaren yrkade herr Wohlin bifall till den reservation, som hade afgivits av herr Kvarnzelius och vari förordades en allsidig och förutsättningslös utredning. Nu visar det sig emellertid i protokollet, att den passus, som närmast berör denna sak, fått en helt annan formulering.

Det ursprungliga yttrandet lydde på denna punkt: »En allmän omprövning, som ju även högerregeringen och högerpartiet i dess helhet, *gärna, om den är förutsättningslös*, ansluta sig till.» Detta har ändrats på det sättet — sedan mittstycket »gärna om den är förutsättningslös» strukits — att stycket nu lyder: »en allmän omprövning, som ju även högerregeringen och högerpartiet i dess helhet, *därest utredningen icke omsluter denna s. k. isolerade avrustning*, ansluter sig till.» Detta är, såvitt jag förstår, raka motsatsen till det verkligt sagda på denna punkt. I det justerade protokollet förklarar man uttryckligen, att i regeringens ståndpunkt skulle ligga, att utredningen icke omsluter denna s. k. isolerade avrustning.

Jag har icke något emot att man i det justerade protokollet ger en bättre form åt sitt yttrande. Jag har icke ens något emot att ett vagt och otydligt yttrande blir mera skarpt och koncist formulerat än som i anförandet skett. Men jag kan icke godkänna, att man använder sin justeringsrätt på det sättet, att åtskilligt av det sagda får ett helt annat rakt motsatt innehåll, än det, man tidigare gett uttryck åt. Och detta så mycke hellre, när de gäller ett anförande, som hölls i polemik mot andra anföranden, vilka genom en dylik justering av ett föregående yttrande delvis komma att hänga i luften.

Jag har, herr talman, funnit mig tvingad att göra detta uttalande till dagens protokoll.

Vidare anfördes ej. Protokollet godkändes.

Härpå justerades protokollen för den 5 april på eftermiddagen samt för den 7, den 8 och den 9 april.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till särskilda utskottet motionerna:

- nr 547 av herr *Svensson* i Betingetorp *m. fl.*;
- nr 548 av herr *Lilliecreutz*;
- nr 549 av herr *Selberg m. fl.*;
- nr 550 av herr *Sandberg m. fl.*;
- nr 551 av herr *Gustafson* i Kasenberg *m. fl.*;
- nr 552 av herr *Bergström* i Bäckland; och
- nr 553 av herr *Osberg m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 554 av herr *Dahlén m. fl.*; samt till statsutskottet motionen nr 555 av herr *Lövgren m. fl.*

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden nr 21—24, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 7 och 104—110 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 18 och 25.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om rätt för suppleant i utrikesnämnden att vid förfall för ledamot inträda i nämnden; och

memorial, nr 26, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

första lagutskottets memorial, nr 23, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bostadsrättsföreningar m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av väckta motioner angående fraktlindring å järnväg för hö och andra fodermedel;

nr 51, i anledning av väckta motioner om anslag för vissa föranstaltanden för ortsbefolkningen i östra Norrbotten;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hornborgasjöns sjösänkingsföretag;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till företag avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökning rörande vattenavledning från Emåns och Helgeåns vattenområden; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökning rörande reglering av Övre och Nedre Olandsån i Uppsala och Stockholms län;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, med anledning av väckt motion, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om behörighet att vara befälhavare å fartyg i inre fart; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående lantarbetarnas bostadsförhållanden.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Petersson* i Broaryd under 3 dagar från och med den 19 innevarande april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.18 e. m.

In fidem
Per Cronvall.